

MİTOLOJİK ANLATI: ŞAKKU'S-SADIR Mythological Narrative: Shaqqu's-Sadir

İhsan Arslan*

ÖZ: Bu araştırmada Hz. Peygamber'in risalet öncesi ve sonrası çeşitli zaman dilimlerinde tecrübe ettiği iddia edilen *Şakku's-Sadir* hadisesi bilimsel araştırmalara özgü metodolojik bakış açısıyla işlenmiş, temel referans kaynağı olarak Kur'an, tefsir, hadis, siyer ve İslâm tarihi kaynakları kullanılmıştır. Yapılan incelemede sütanne adayı Halime'nin bilinçli olarak Rasûlullah'ı aldığı vurgulanmıştır. Göğsünün yarılması olayı ise vahye uymadığı, tarihsel bağlam ile çeliştiği, İslâm'ın temel ilkelerine aykırı olduğu, akıl ve mantık kurallarını zorladığı için efsanevi bir anlatım olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, melek, göğsün yarılması, mucize, mitolojik anlatı.

ABSTRACT: In this research, the Shaqqu's-Sadir (Siplitting of Prophet [pbuh] Muhammed's Chest) incident, which was claimed that Prophet [pbuh] Muhammed experienced several times before and during the Prophethood, was processed with a methodological point of view specific to historical studies and the Quran was used as the basic reference source. Besides, Tafsir, Hadith and Islamic History sources were also utilized. As a conclusion it was emphasized that Halime, the wet-nurse candidate, received Prophet consciously; on the other hand the splitting of chest incident was regarded as a mythical narrative, for it contradicts the historical context, is contrary to the basic principles of Islam, and is beyond the rules of reason and logic.

Key Words: Prophet, angel, splitting of chest, miracle, mythological narration.

GİRİŞ

İnsanın yeryüzünde yaşamaya başlamasıyla birlikte zaman zaman tarihin akışını değiştiren kahramanlar ortaya çıkmıştır. Toplumların dinî, siyasî, iktisadî, ictimai, askerî ve idarî sahalarda olumsuzlukların yaşanmaya başlandığı anlarda, insanları içinde buldukları atmosferden kurtarmak için liderlerin çıkmasına gereksinim duyulmuştur. Bunlar içerisinde peygamberler önemli bir yer tutmaktadır. Ancak peygamberlerin ortaya çıkmasında belirleyici unsur toplum değil, Allah'tır. Allah, insanları karanlıktan aydınlığa, zulümden adalete, psikolojik ve sosyal buhranlardan huzura davet etmek amacıyla elçiler göndererek âdeta toplumların gidişatına müdahalede bulunmuştur. Ancak bu müdahale, mutlak anlamda insanların irade ve özgürlüklerini ipotek altına alacak tarzda bir baskı

* Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi Öğretim Üyesi, e-posta: ihsan.arslan@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4790-0711.

unsuru oluşturmamaktadır. Nitekim bazı peygamberler başarılı olurken, bazıları da başarısız olmuştur. İster başarılı olsun, isterse başarısız olsun peygamberler yaşadıkları dönemlerde ve daha sonraki süreçlerde müntesipleri arasında önemli derecede bir saygınlığa sahiptirler. İşte insanlar bu saygınlık noktasında zaman zaman aşırıya kaçmaktadırlar.

İnsanlar, yapılarının gereği olarak sevdiklerine karşı olumlu duygular beslerken, sevmediklerine karşı da olumsuz duygular beslemektedirler. Bu durum, her iki tarafın zaman zaman aşırıya kaçmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan insanlar, bu duygu ve düşüncelerden kendilerini ne kadar arındırırlarsa, doğruya yaklaşma noktasında bir hayli mesafe almış olurlar. Ancak tarihi olaylar, insanların bu olumsuz yaklaşımlarından kurtulamadıklarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çeşitli platformlarda peygamberlerin birbirleriyle üstünlük yarışına dâhil edildikleri bilinen bir gerçektir. Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim'de peygamberler arasında hiçbir farkın olmadığı belirtilmektedir. (el-Bakara 2/285). Bir peygamberin diğerine üstün olduğunu söylemek, bu ilkeye aykırı düşmektedir. Bu sebeple Allah, Hz. Musa'ya, Hz. İsa'ya çeşitli zamanlarda çeşitli mucizeler verdiği halde, son peygamber olan Hz. Muhammed'e neden vermesin ki denilerek mucizevî anlatımlara zemin hazırlamak doğru bir yaklaşım değildir. Bir peygamberi yüceltmek için olmayan şeyleri ona isnat etmek, kendisine bir şey kazandırmayacaktır. Allah'ın katındaki konumunun yücelmesine de katkı sağlamayacaktır. Peygamberi, gönderildiği özellikleriyle anlatmak, onda bir eksikliğe sebep olmayacaktır. Allah, her peygamberi toplumun anlayacağı şekilde göndermiştir. Gönderilen peygamberin ve toplumun yapısını dikkate almadan bazı yaklaşımlarda bulunmak, akademik bir bakış açısından uzaktır.

Kaynaklarda Hz. Peygamber'in hayatında bazı boşlukların mucizevî bir şekilde ve diğer peygamberlere üstünlük vesilesi olacak tarzda anlatıldığı görülmektedir. Bu anlatılar kayda geçirilirken Kur'ân'ın öncelendiğini söylemek mümkün değildir. Rasûlüllah'ın doğumundan önce başlatılan efsanevî anlatımlar doğumundan sonra da devam etmektedir. Bu anlatılar içerisinde Şakku's-Sadır hadisesi önemli bir yer tutmaktadır. Hz. Muhammed'in peygamberlik öncesi ve sonrası çeşitli zaman dilimlerinde tecrübe ettiği iddia edilen göğsün yarılması, vahiyle ilişkilendirilerek inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmaktadır. Ancak Rasûlüllah, nübüvvet öncesi hayatında asla risalet beklentisi içerisinde olmamıştır. Kur'ân ise bu düşüncüyü desteklemektedir. (el-Kasas 28/86; eş-Şûrâ 42/52). Bu sebeple Şakku's-Sadır olayını vahyin ışığında, akıl ve mantık kuralları çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

1- Hz. Peygamber'in Sütanneye Verilmesi

Mekke eşrafı, çocuklarını süt içmeleri, iyi bakılmaları, açık ve sağlıklı havada sıhhatli yetişmeleri ve aynı zamanda iyi Arapça öğrenmeleri için taşradaki mazbut ailelere ve kabilelere göndermeyi bir gelenek haline getirmişlerdi. Bu şekilde taşralı kadınlar yılda iki defa ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde Mekkeli kabile reisleri ve eşrafın yeni doğan çocuklarını almak için şehre gelirlerdi. Bu kadınlar çocuklara baktıkları müddetçe iyi bir ücret alırlardı ve daha sonra Mekkeli iyi ailelerle tanıştıktan sonra birtakım maddî menfaat elde edeceklerini umut ederlerdi.¹ Böylece kadınların eşleriyle daha fazla zaman geçirmeleri için² şehirlerde yeni doğan çocukların emzirilmek ve belirli bir yaşa kadar büyütülerek fasih Arapçayı öğrenmek üzere havası ve suyu temiz, hayat tarzı da sade olan çöle gönderilmesi Kureyş ve diğer Araplar arasında yaygın olan bir gelenektir.³

¹ Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Stratü İbn İshâk*. Thk. Muhammed Hamidullah (Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981), 25; Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm, *es-Stratü'n-Nebeviyye* (Kahire: Dâru İbn Kesîr, ts.), 1-2: 162-163; Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 1: 89-90; Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdüdü, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, trc. Ahmed Asrar (İstanbul: Pınar Yayınları, 1992), 2: 244.

² Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*, 1: 410; Algül, *İslâm Tarihi*, 1: 133; Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010), 69.

³ İbn İshâk, *Stratü İbn İshâk*, 25; İbn Hişâm, *es-Stratü'n-Nebeviyye*, 1-2: 162-163; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 89-90; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf Sâlihî Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sireti Hayri'l-İbâd* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993), 1: 391; Hüseyin b. Muhammed b. Hasen ed-Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009), 1: 409-410; Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi* (İstanbul: Gonca Yayınevi, 1997), 1: 133; Mustafa Fayda, "Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30: 409; Casim Avcı, *Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı* (İstanbul: Hayykitap Yayınları, 2008), 79. Ancak İsrâfil Balcı, çocukların fasih Arapça konuşmaları için çöle gönderildiği düşüncesini şu gerekçelerle eleştirmektedir: "Çocukların fasih Arapçayı öğrenmeleri için çöle gönderildiği iddiası inandırıcı değildir. Zira süt emme süresi ortalama iki yıldır. Dolayısıyla henüz memedeki bir çocuğun fasih Arapça öğrenmesinden söz edilemez. Bu iddiaya gerekçe olarak alışveriş için Mekke'ye gelen yabancılar nedeniyle şehirdeki dilin bozulduğundan bahsedilir. Bu iddia gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü şehirde ne dil yapısını bozacak kadar yabancı vardı ne de alışveriş nedeniyle yabancıların böyle etkisinden söz edilebilir. Üstelik yabancı tacirler, şehir dışında çeşitli yerlerde kurulan panayrlara geliyordu ve bunların kahir ekseriyeti değişik bölgelerden gelen Araplardı. Dahası panayrlar sadece haram aylarda kuruluyordu. Dolayısıyla konuşma dilinin bozulmasından söz edilemez. O halde çocuk dünyaya geldiği ilk günden itibaren Âmine ile Abdülmuttalib'in sütanne arayışına girmeleri ve annesinin çok kısa süre çocuğu emzirmesi hususu göz önüne alırsa, sütünün yetmemesi ihtimali bize daha inandırıcı gelmektedir." İsrâfil Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014), 183-185.

Böyle bir geleneğin yaygın olduğu dönemde Hz. Peygamber dünyaya gelmiştir. Yeni doğan çocuklar sütanneye verilinceye kadar annesi veya o esnada bebeği emzirebilecek olan kişi/kişiler tarafından emzirilirdi. Bu amaçla annesi Âmine, çocuğunu üç veya yedi gün⁴ emzirdikten sonra,⁵ Ebû Leheb'in cariyesi olan Süveybe, oğlu Mesrûh ile birlikte Rasûlullah'ı sütanneye verilinceye kadar günlerce emzirmiştir. Süveybe daha önce de Hamza b. Abdilmüttalib ve Ebû Seleme b. Abdilesed'i emzirmişti.⁶

Süt çocuğu alabilmek için Sa'doğulları kabilesinden on sütanne adayı Mekke'ye geldi. Bunlar arasında Halime bint Ebî Züeyb de bulunmaktaydı. Halime ve Hâris çiftinin binekleri çelimsiz ve zayıf olduğu için Mekke'ye diğer sütanne adaylarından daha geç ulaşmışlardı. Hatta onların yanında küçük çocukları olan Abdullah da bulunmaktaydı. Ancak Hâris ailesi Mekke'ye geldiğinde yetim olan ve kendilerine maddî imkân sağlayamayacağı düşünülen Hz. Peygamber dışındaki çocuklar sütanne adayları tarafından paylaşılmıştı. Hz. Muhammed, Halime'ye gösterilince: "O, yetimdir, malı da yoktur. Onu emzirme işini annesi yapabilir" diyerek almak istemedi. Eşinin yanına gelerek. "Bütün arkadaşlarım gitti. Mekke'de bu yetim çocuk dışında emzirilecek bir çocuk kalmadı. Onu almam konusundaki görüşün nedir? Elim boş bir şekilde memleketime gitmek istemiyorum" deyince eşi: "O çocuğu al! Belki de Allah onu bizim için hayırlı kılar" diyerek almasını önerdi. Bunun üzerine Halime, Âmine'nin yanına giderek çocuğu almak istediğini söyledi.⁷ Hatta Hz. Peygamber'in sütanneye verilışı konusunda ilginç yorumlarda bulunan yazarlar da bulunmaktadır. Onlardan biri; Mekke'ye gelen sütanne adaylarının Hz. Peygamber'e dadılık yapmak için birbirleriyle yarış içerisinde olduğunu ve daha önce hareket edenin, zengin bir ailenin çocuğuna bakıcı olma şansını elde edeceğini belirttikten sonra, zengin ailelerin çocuklarını kapma esası üzerine kurulu bu rekabette, diğer yoksul insanların çocukları

⁴ Takiyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkâdir b. Muhammed el-Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1: 9.

⁵ Ebu'l-Ferec Nuruddin Ali b. İbrahim b. Ahmed el-Halebî, *İnsânü'l-Uyûn fî Sirati'l-Emîni'l-Me'mûn* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2013), 1: 124.

⁶ Ahmed b. Yahya b. Câbir el-Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011), 1: 88; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 87; Ebû Ca'fer Muhamed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 1: 454; Ebu'l-Fidâ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 1993), 2: 277.

⁷ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, 1-2: 161-163; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 89-90; Ebû Nuaym el-İsbehânî, *Delâilü'n-Nübüvve* (Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1991), 1: 158.

gibi Abdülmuttalib'in iki aylık torununun da ilgi görmediğini ifade etmektedir.⁸

Halime, Hz. Peygamber'i kucağına alınca göğüslerinden süt gelmeye başladı ve daha önce bir çocuk doymadığı halde şimdi hem Rasûlüllah hem de sütkardeşi Abdullah doymuştu. Daha sonra Halime çocuğu alarak kaldıkları yere geldi. Yaşlı dişi merkeplerine binerek yurtlarına gitmek üzere yola koyuldular. Vâdi's-Sirer denilen yerde hayvanlarını otlatmakta olan arkadaşlarının yanına uğradılar. Arkadaşları onlardaki farklılığı görünce: “*Ey Halîme! Ne yaptın?*” diye sorunca o: “*Vallahi hayatımda gördüğüm en hayırlı ve en bereketli çocuğu aldım*” diyerek cevap verdi. Bunun üzerine arkadaşları tekrar: “*O, Abdülmuttalib'in oğlu mu?*” diye sorunca Halime: “*Evet*” dedi ve: “*Henüz yerimizden ayrılmadan bazı arkadaşlarımın bizlere haset ettiklerini gördüm*”⁹ diyerek onların şaşkınlıklarını ve nasıl hayretler içerisinde kaldıklarını anlatmaya çalışmaktadır. Hatta gelirken çok zayıf olan merkepleri dönüş yolunda âdeta şaha kalkmış bir şekilde giderken arkadaşları: “*Ey Halîme! Sana yazıklar olsun! Böyle dörtnala nereye gidiyorsun? Bu, seni Mekke'ye getiren merkep değil mi?*” diye seslenince Halime: “*Evet, o, odur*” karşılığını verdi. Bunun üzerine onlar: “*Vallahi, onun durumunda bir farklılık var*” dediler. Hâris ailesi memleketlerine dönünce bereketsiz, kurak olan arazileri, bir anda bereketlenmiş, akşamları davarlarının memeleri süt dolu olarak geri dönmeye başlamış, hatta diğer insanlar kendi çobanlarını azarlayarak, Halime'nin çobanının hayvanları gezdirdiği yerlerde davarlarını otlatmalarını söylemişlerdir.¹⁰

Hz. Peygamber'in sütanneye verilmiş olayı efsanevî bir şekilde anlatılmaktadır. Çünkü bu anlatıda; Hâris ailesinin Mekke'ye gelirken çok sıkıntı çektikleri, diğer sütanne adaylarının Mekke'ye daha önce ulaşmaları sayesinde varlıklı ve kendilerine maddî imkân sağlayacak

⁸ Celalettin Vatandaş, *Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslâm Daveti* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2012), 1: 24.

⁹ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-Nebeviyye*, 1-2: 163; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 90.

¹⁰ İbn İshâk, *Siratü İbn İshâk*. 49; İbn Hişâm, *es-Siratü'n-Nebeviyye*, 1-2: 163-164; İbn Sad, *Tabakat*, 1: 89, 138; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1: 159-160; Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhâkî, *Delâilü'n-Nübüvve* (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988), 1: 134; İbn Kesir, *el-Bidâye*, 2: 278-279. Bu olağanüstülükler ilave olarak Hz. Peygamber'in 3 aylıkken ayakta durduğu, 4 aylıkken duvara dayanarak yürüdüğü, 5 aylıkken normal yürüdüğü, 6 aylıkken koşabildiği, 7 aylıkken her şeyi yapabildiği, 8 aylıkken dinlediği gibi konuşmaya başladığı, 9 aylıkken fasih olarak konuştuğu 10 aylıkken çocuklarla beraber ok attığı nakledilmektedir. Ayrıca Peygamber doğduğu zaman veya Halime, Peygamberi süttten kestiği zaman peygamberin “الله أكبر كبيراً، والحمد لله كثيراً، وسبحان الله بكرة وأصيلاً” şeklinde konuştuğu, Halime'nin yanındayken de “لا إله إلا الله قدوساً قدوساً نامت العيون والرحمن لا تأخذه سنة ولا نوم” dediği nakledilmektedir. Beyhâkî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1: 140; Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*, 1: 413; Halebî, *İnsânü'l-Uyûn*, 1: 133, 135.

ailelerin çocuklarını aldıkları, yetim olan ve maddi herhangi bir getirisi olmayan Muhammed'in tercih edilmemesi, Halime'nin yurduna eli boş dönmemesi için yetim olan küçük çocuğu almasıyla birlikte göğüslerinin sütle dolması, yaşlı ve zayıf olan hayvanlarının âdeta şaha kalkarak yol alması, arkadaşlarının onları hayretle karşılaması, yurtlarına gidince bolluk ve bereketin gelmesi gibi unsurlar dikkati çekmektedir. Böyle bir kurgunun oluşturulmasında; gelecekte peygamber olacak birisinin doğumundan itibaren farklı biri olduğunu ve olağanüstü özelliklerle donatıldığını ortaya koyma gayreti yatmaktadır. Anlatılan bir olayın, tarihi oluşum içerisinde gerçeklerden uzaklaştırılarak farklı bir formatta sunulması, o kişiyi veya hadiseyi daha da anlaşılabilir hale getirmektedir. Bu sebeple bir olayı bağlamından koparmak, yeni problemlere kapı aralayacağı için o günkü koşulları gözden kaçırmamak gerekmektedir. Şimdi Rasûlüllah'ın sütanneye verilmesini akıl ve mantık kuralları çerçevesinde incelemeye çalışalım:

Rivayette sütanne adayları Mekke'ye geldiklerinde Abdülmüttalib'in torununu yetim olması ve kendilerine maddi kaynak sağlayamayacağı gerekçesiyle reddettikleri belirtilmektedir. Hz. Peygamber'in yetim olması doğrudur. Ancak kişinin yetim olması maddi durumunun iyi olmadığını göstermez. Mamafih Allah Rasûlü hem Kureyş'in Hâşimoğulları koluna mensup hem de Mekke'de saygınlığı ile ön plana çıkan bir şahsın torunudur. Böyle nitelikli birisinin, babasının hayatta olmaması, bu özelliklerinden mahrum olduğunu kanıtlamaz. Eğer sütanne adaylarının amacı maddi bir gelir elde etmek ise, bunu, onlara en çok sağlayacak olan kişi hiç kuşkusuz Mekke'de Kureyş içerisinde saygınlığı olan dedesi Abdülmüttalib olacaktır. Bu sebeple bu imkânı sahip olmak isteyenler, yetim olmasına rağmen Mekke'de saygınlığı olan birini almak için âdeta birbirleriyle yarış halinde olmaları kaçınılmazdır. Günümüzde bir ülkenin cumhurbaşkanının torunu olmak, onu diğerlerinden ayıracağı için, bakımıyla ilgili talep olduğunda bu imkânı elde etmek isteyenlerin sayısında oldukça artış olacak ve o, yetim olduğundan, maddi imkânı olmadığından kesinlikle ortada kalmayacaktır. Ayrıca hiçbir aile, hakkında yeterli seviyede bilgi sahibi olmadığı ve kendisine güvenmediği çölden gelen bir sütanne adayına çocuğunu vermez.

Halime'nin yetim çocuğu kucağına alır almaz sütünün artması mucizevî bir şekilde anlatılmaktadır. Bu açıdan olayın menkıbevi tarzda sunulması, bazı mucizevî anlatıların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ancak Azimli: *"Fakirliğin ve zorlukların getirdiği kötü psikoloji ile sütü gelmeyen bir kadının iyi bir aileden bir çocuk alıp dönmesi sonucu psikolojisinin iyileşmesiyle moral bulunca sütünün gelmesi de herkesin malumu olan normal bir vakiadır"* diyerek konuyu

açıklamaya çalışmıştır.¹¹ Ayrıca Mekke'ye zor gelebilen hayvanın çok hızlı bir şekilde yol alması da aynı duygularla anlatılmıştır. Halbuki dinlenen ve iyi beslenen bir hayvan daha güçlü olacağı için geldiğinden daha farklı bir enerjik yapıda olması gayet normaldir. Bu hayvanda da her hangi bir olağanüstülük aramaya gerek yoktur.

Hâris ailesi küçük çocukla birlikte yurtlarına gittiğinde bereketin ve bolluğun arttığı belirtilmektedir. Ancak bu rivayette anlatılanlar Hz. Peygamber'in daha sonraki yaşamıyla çelişmektedir. Çünkü Rasûlullah gençlik dönemindeyken zor durumda kalan amcası Ebû Tâlib'e yardımcı olmak için Mekke'de çobanlık yapmıştır.¹² 616-619 yıllarında uygulanan boykot esnasında Müslümanların şiddetli bir şekilde açlık çektikleri için hastalanarak yataklara düştükleri, hatta bazılarının da öldükleri,¹³ açlıktan küçük çocukların ağlama seslerinin mahallenin arka taraflarından duyulduğu,¹⁴ Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın gece karanlığında bevlederken deri parçasının olduğunu fark etmesi üzerine onu alıp temizledikten sonra üç gün onunla karnını doyurduğu veya onun, bir gece dışarı çıktığında ayağına değen yumuşak bir parçayı ne olduğunu bilmediği halde hemen ağzına atıp yediği,¹⁵ Hendek kazımı esnasında Müslümanların bozuk yemek yedikleri¹⁶ ve hatta açlıklarından dolayı da başta Hz. Peygamber olmak üzere karınlarına taş bağladıkları rivayet edilmektedir.¹⁷ Küçükken gittiği her yere bolluk ve bereket getiren bir çocuğun peygamberlikle taltif edildikten sonra bu özelliğini devam ettirmesi gerekmez mi? Bu sebeple Hz. Peygamber'in varlığından dolayı bolluk ve bereketin olduğunu belirten rivayetlerin ihtiyatla karşılanması daha doğru olur.

Rivayetlerden anladığımıza göre Hz. Peygamber'in sütanneye verilmesi efsanevi bir anlatımla değil de, normal bir şekilde gerçekleşmiştir. İbn Şihâb ez-Zühri, Hz. Peygamber'in sütanneye

¹¹ Azimli, *Siyeri Fraklı Okumak*, 71-72. Ayrıca sütün kesilmesini, Âmine'nin, eşini kaybetmesine bağlayan bir araştırma için bkz. Öznür Hocaoğlu, "Mitler Gerçeklere Karşı: Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Yaşamındaki Olaylar", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (Haziran 2018): 248.

¹² İbn İshâk, *Sîratü İbn İshâk*, 58; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 100-101; Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "İcâre", 2; "Enbiyâ", 29; Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd, *Sünenü İbn Mâce* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Ticârât", 5

¹³ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, 1: 200.

¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 163; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, 1: 200.

¹⁵ Abdurrahman es-Süheyli, *er-Ravdu'l-Ünf* (Kahire: Yayınevi yok, 1967), 3: 354; Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, trc. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret, 1993), 1: 113-114. Boykot hakkında geniş bilgi için bkz. Ünal Kılıç, *İslâm'ın Zor Yılları ve İlk Boykot* (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2016), 23-90.

¹⁶ Buhârî, "Meğâzi", 29.

¹⁷ Buhârî, "Meğâzi", 29; Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Zühhd", 36; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü Tirmizî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Zühhd", 39

verilişini sadece, Benû Sa'd b. Bekir kabilesinden bir kadının bebeği emzirmek istediğini ve onu alarak Ukâz panayırına geldiğini efsanevi anlatımlardan arınmış bir şekilde anlatılmaktadır.¹⁸ Başka bir rivayette Abdülmuttalib, yeni doğan torununu kucağına alıp Ka'be'ye götürmüş, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra çocuğu annesine vererek ona sütanne adayı aramaya başlamıştır.¹⁹ Belâzûri ve Taberî Abdülmuttalib'in, Sa'd b. Bekiroğullarından Halîme bint Ebî Züeyb'den torununu emzirmesini istediğini belirtmektedirler.²⁰ Ayrıca Hz. Peygamber'in kabilesiyle Halîme'nin kabilesi arasında akrabalık bağları bulunmaktadır. Halîme'nin akrabalarından Züeyb'in kızı Nakısâ, Hz. Peygamber'in beşinci dereceden dedesi Kusay'ın geliniydi.²¹ Kocası Hâris b. Abdüluzzâ'nın akrabası Ebû Mesrûh ise, Hz. Peygamber'in amcası Mukavvem b. Abdülmuttalib'in kızı Ervâ bint Mukavvem ile evliydi. Hz. Muhammed sütanneye verildiği zaman amcasının kızı Ervâ, Halîme'nin kabilesinde gelindi.²² Ayrıca Halîme, Hâris b. Abdülmuttalib'in büyük oğlu Ebû Süfyân'ı da emzirmiştir.²³ Hatta Makrîzî, Halîme'nin Hz. Hamza'yı bir gün de olsa emzirdiğini belirtmektedir.²⁴ Bu bilgilerden hareketle Abdülmuttalib, Halîme ile görüştüktan sonra onun, torunu için iyi bir sütanne adayı olduğuna kanaat getirince kendisinde karar kılmıştır. Halîme ve Hâris ailesi, emzikli olan çocukları Abdullah'ı yanlarına alıp Mekke'ye gelmişler ve Hz. Peygamber'i alarak memleketlerine götürmüşlerdir. Yani Halîme'nin seçilmesi, tesadüfen değil, bilinçli bir tercih neticesinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in sütanneye verilişi konusundaki olağanüstü rivayetlerin ihtiyatla karşılanması daha uygun olur.

¹⁸ İbn Şihâb ez-Zühri, *el-Meğâzi*, trc. Mehmet Nuri Akdoğan (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 29.

¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sıratü'n-Nebeviyye*, 1-2: 160.

²⁰ Belâzûri, *Ensâbü'l-Eşraf*, 1: 87; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 1: 454.

²¹ Mus'ab ez-Zübeyri, *Kitâbü Nesebi Kureyş* (Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.), 206; Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 186.

²² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 3: 39-40; Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye, *Kitâbü'l-Muhabber* (Beyrut: Dâru'n-Nevâdir, 2013), 64-65; Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 186. Ayrıca İslâmî dönemde de bu kabile ile evlilikler kurulmaya devam edilmiştir. Bu amaçla Ebû Mesrûh ile Ervâ'nın oğlu Abdullah, Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın kızıyla evlendirilmiştir. Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye, *el-Münammak fî Ahbâri Kureyş* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985), 249; Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 186-187.

²³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 4: 37; Ebû Ömer Yusuf b. Abdilber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2006), 805; Kandemir, M. Yaşar, "Ebû Süfyân el-Hâşimî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10: 232.

²⁴ Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ*, 1: 11-12; Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 187.

2- Şakku's-Sadır Hadisesi

Hız. Peygamber iki yaşındayken süttten kesilince Halime, onu annesine teslim etmek amacıyla Mekke'ye getirmiş, ancak o esnada şehirde veba salgını olduğu için Âmine: “*Ey Halime! Oğlumı belli bir çağa gelinceye kadar yanımda bırakırsan, onun veba hastalığına yakalanmasından korkuyorum*” diyerek çocuğunu tekrar yanında götürmesini istemiş, Halime de bu isteği memnuniyetle kabul ederek çocuğu kendi yurduna götürmüştür.²⁵ Araştırma konumuzun omurgasını oluşturan Şakku's-Sadır hadisesi, Hız. Peygamber'in Benü Sa'd b. Bekir kabilesine ikinci defa gelişinde meydana gelmiştir. Şimdi olay hakkındaki farklı rivayetleri tarihi seyri içerisinde görmeye çalışalım:

1. Göğsün Yarılması Hadisesinin Benü Sa'd Yurdunda Meydana Gelmesi

a. Herhangi Bir Zaman Dilimi Belirtmeksizin Hız. Peygamber'in Göğsünün Yarılması

aa. Hız. Peygamber Benü Sa'd yurdunda sü t kız kardeşi annesine gelerek: “*Ey Anneciğim! Az önce bir grup kardeşimi yakalayıp göğsünü yardı*” diye seslenince Halime korkuyla ayağa kalktı ve hemen beti benzi atmış bir halde oturan sü t çocuğunun yanına geldi, fakat onun yanında hiç kimseyi göremedi. Yaşananlardan endişelenen Halime, Hız. Peygamber'i annesi Âmine'ye teslim etti.²⁶

Bu rivayette, Hız. Peygamber'in yanına gelenlerin bir grup olduğu belirtilmekte, fakat onlar hakkında her hangi bir ayrıntıya yer verilmemektedir. Ayrıca göğsün yarılması işleminin nasıl gerçekleştiği hakkında da bir bilgi mevcut değildir. Maamafih olay, çocukların gözleri önünde gerçekleştiği için maddi bir özelliğe sahiptir. Böyle olayda çocukların sakin kalabilmesi oldukça ilginçtir. Çünkü insanın doğasında olağanüstü olaylar karşısında dehşete düşmesi kaçınılmaz bir hakikattir. Bundan hareketle bu hadisenin anlaşılması, akıl ve mantık kurallarını zorladığı için inandırıcılığını sorgulamaya açmaktadır.

ab. Hız. Peygamber Benü Sa'd yurdunda çocuklarla birlikte oynarken Cebrâil geldi, onu tutup yere yatırdı ve kalbini yardı. Daha sonra da kalbini yerinden alarak ondan bir parça çıkardı ve: “*Bu, şeytanın sendeki hazzıdır*” diyerek altın bir tas içerisinde zemzem suyu

²⁵ İbn İshâk, *Sıratü İbn İshâk*, 27; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 90; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, 1: 455.

²⁶ Ebü Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef* (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1983), 5: 317-318; Konu hakkındaki rivayetlerin değerlendirilmesi için bkz. Demil, Emine, *Hız. Peygamber'in Risâlet Öncesi Hayatına Dair Rivâyetler* (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017, 180-213.

ile onu yıkayıp pansuman ettikten sonra tekrar yerine koydu. Yaşananlara tanık olan çocuklar annelerine giderek: “*Muhammed’in öldürüldüğünü*” haber verdiler. Bunun üzerine anne ve baba hemen olayın yaşandığı yere geldiler ve çocuğu beti benzi atmış bir şekilde buldular. Rivayetin devamında Enes b. Mâlik: “*Rasûlullah’ın göğsünde dikiş izini gördüğünü*” belirtmektedir.²⁷

Bu rivayette, Cebrâil’in çocukların gözü önünde Hz. Peygamber’in kalbini yarıp, yerinden çıkarması ve içindeki şeytanın hazzını/nasibini çıkardıktan sonra altın bir tas içerisinde bulunan zezem suyu ile yıkayıp yerine koyması hayli ilginçtir. Daha da tuhaf olanı Enes b. Mâlik’in Rasûlullah’ın göğsündeki dikiş izini gördüğünü söylemesidir. Bu hadise, maddî boyutu olan cerrahî bir operasyon gibi resmedilmektedir. Burada anlatılanlardan şeytanın hazzı/nasibi, altın tas, zezem suyu ve dikiş izleri gibi özelliklerin izah edilmesi gerekmektedir: 1- Şeytanın hazzı/nasibi. İslâm inancına göre her çocuk İslâm fitratı üzere doğar. Çünkü Hz. Peygamber: “*Her doğan çocuk İslâm fitratı üzere doğar. Daha sonra annesi-babası onu Hristiyan, Yahudi veya Mecûsî yapar*”²⁸ şeklinde buyurmaktadır. Ancak dinine, diline, milliyetine rengine ve cinsiyetine bakılmaksızın her çocuk ilk doğduğu anda bütün manevî kirlerden arınmış olarak tertemizdir. Bu sebeple Rasûlullah da doğduğu anda bu özellikte doğmuştur. İki veya üç yaşlarındaki bir çocuğun kalbinde şeytanın hazzı nasıl olabilir? Kalpten atılan parçanın maddî bir özellikte olduğu belirtilmektedir. İnsanın kalbinde kötülük yapma hissi veren bir duygu varsa, onun maddî değil, manevî olması gerekmektedir. Bu madde, cerrahî bir operasyonla alındıktan sonra insan negatif duygularından arınabiliyorsa, herkesin bunu yaptırması mümkündür. Bu âdeta insanın kalbine konulan bir çip gibidir. Aldıranlar kötülüğün prangalarından kurtulur, aldramayanlar ise, onunla yaşamaya devam eder. Böyle bir durumun insanlar arasında adaletsizliğe sebep olacağı ihtimal dâhilindedir. Dolayısıyla insanların doğuştan eşit doğmaları ilkesine de aykırıdır. Ayrıca bu olayın, Rasûlullah’ın başına birden çok geldiği ve her defasında da kalbinden böyle bir kan pıhtısının atıldığı dikkate alınır, onun büyüyeabilen bir özelliğe de sahip olduğu görülecektir. Bu nasıl bir parça ki, yinelenen kitle özelliğindedir. 2- Altın tas ve zezem suyu. Bu olaya tanık olan çocuk henüz iki veya üç yaşlarındadır. Yani bu kadar küçük yaşta

²⁷ Abdullah b. Muhammed b. Şeybe, *el-Musannef* (Beirut: Dâru’l-Fikir, 1989), 8: 439; Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve* (Kahire: Dâru’l-Edyân, 1988), 2: 5.

²⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2: 233, 235; Buhârî, “Cenâiz”, 80; Müslim, “Kader”, 22; Ebû Dâvud Süleyman b. Eş’as, *Sünenü Ebi Davud* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Sünnet”, 18; Tirmizî, “Kader”, 5

olan bir çocuğun gelen tasın altın veya başka bir özellikte olup olmadığını bilebilme yeteneği henüz gelişmemiştir. Belki bundan daha önemlisi, korkudan beti benzi atmış olan bir çocuğun bu ayrıntıya dikkat edebilmesi mümkün değildir. Diğer taraftan getirilen suyun zemm suyu olduğunu küçük çocuk nasıl anlamıştır? Yetişkin insanlara takdim edilen suyun özelliği ve hangi marka olduğu sorulsa, içtiği suyun özelliğini ve markasını kaç kişi bilebilir? Bu sebeple her suya aynı gözle bakabilecek kadar küçük yaşta olan bir çocuktan oldukça ince bir ayrıntıyı bilmesini beklemek abesle iştir. Ayrıca oldukça küçük yaşta olan birisinin bu olanları onlarca yıl sonra hiçbir ayrıntıyı atlamadan hatırlaması olası değildir. 3- Enes b. Mâlik'in, Hz. Peygamber'in karnındaki dikiş izini görmesi. Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinden itibaren onun yanında bulunması hasebiyle onun karnındaki dikiş izlerini görmesi gayet normaldir. Ancak bu izleri sadece Enes'in görmesi ise tuhaftır. Çünkü Rasûlüllah'a Enes'ten daha yakın olan dedesi, anneleri, amcaları, halaları, eşleri ve çocukları yani birinci dereceden yakın akrabalarının bu izleri görmeleri daha doğru olmaz mıydı? Hele hele süt çocuğunun başına bir şeyler gelecek diyerek üzerine titreyen sütannesi Halîme'den bu meyanda bir rivayet yoktur. Diğer taraftan Halîme, çocuğu Mekke'ye getirdiğinde annesi Âmine ile aralarında bu bağlamda bir konuşma geçmemiştir. Kısacası yakın akrabalarının göremediği veya farkında olmadığı izleri Enes'in görmesi mümkün değildir.

ac. Rasûlüllah, Benû Sa'd yurdunda arkadaşlarıyla oynarken karla dolu altından bir tasla üç adam çıka geldi. Onlar, arkadaşları arasından Hz. Peygamber'i yakaladılar. Bunu gören arkadaşları vadinin kenarına doğru kaçıştılar. Daha sonra ise üç kişilik gruba yaklaştılar ve: *"Bu çocuğa ne yapmak istiyorsunuz? O, bizden değildir. Kureyş efendisinin oğludur. Bizim aramızda süt emdiği için bulunmaktadır. Yetimdir ve babası da yoktur. Sizleri, onu öldürmeye sevk eden nedir? Böyle bir şey yapmadaki amacınız nedir? Sizler, onu öldürecekse, bizlerden istediğiniz her hangi birisini seçiniz. Onun yerine seçtiğiniz kişiyi öldürünüz. Onu bırakınız, o yetimdir."* diyerek engel olmaya çalıştılar. Çocuklar, topluluğu görünce cevap vermeden koşarak mahalleye gittiler. Gördüklerini haber verip yardım etmelerini istediler. İşte bu esnada üç kişiden birisi Rasûlüllah'ı nazik bir şekilde yere yatırdı ve göğsünü (boydan boya) karnın bittiği yere kadar yardı. Bu işlem yapılırken Rasûlüllah da onlara baktığını ve hiçbir acı hissetmediğini belirtmektedir. Hz. Peygamber'in iç organları çıkarılıp kar suyu ile yıkandıktan sonra yerine konuldu. İkinci kişi arkadaşına: *"Oradan çekil"* diyerek elini Rasûlüllah'ın karnının içerisine soktu ve kalbini çıkarıp yardı. Hz. Peygamber de olanları gözlemliyordu. Daha sonra kalbinden siyah bir kan pıhtısı çıkarıp attı ve bir şey alıyormuş

gibi eliyle sağ tarafa işaret etti. Operasyonu yapan kişinin elinde görenleri hayrete düşüren nurdan bir mühür vardı. Onunla kalbi mühürlenip nurla dolduruldu. Bu da; nübüvvet ve hikmet nurudur. Bu operasyondan sonra kalp yerine konuldu ve Allah Rasûlü, kalbinde bu mühürün soğukluğunu uzun süre hissettiğini belirtmektedir. Üçüncü kişi arkadaşına: “*Oradan çekil*” dedi ve elini göğüs ile karın bölgesi arasına koydu (yaranın üzerini sıvazladı), yara da Allah’ın izniyle iyileşti. Daha sonra da Hz. Peygamber’i bulunduğu yerden nazik ve kibar bir şekilde kaldırdı ve Rasûlüllah’ın karnını yaran ilk kişiye: “*Onu, ümmetinden on, yüz ve bin kişiyle tart*” dedi. Hz. Peygamber, onların hepsinden daha ağır gelince: “*Onu bırakınız. Onu ümmetiyle tartsanız bile, ağır gelir*” diyerek Hz. Peygamber’i kucakladılar ve alnından öptükten sonra: “*Ya Habibi! Endişe etme! Hayır olarak sana verilen şeyi idrak etseydin, endişe etmene gerek kalmazdı*” dediler. Bu yaşananlardan haberdar edilen anne ve baba gelerek Rasûlüllah’ın endişesini ve korkusunu gidermeye çalıştılar.²⁹

Hz. Peygamber çocuklarla oynarken bir grubun gelerek onu yakalamaya çalışması, çocukların onları engellemek için mücadele etmesi, nihayetinde çocukların âdeta: “*Bu çocuğa ne yapmak istiyorsunuz? O, bizden değildir. Kureyş efendisinin oğludur. Bizim aramızda ise süt emdiği için bulunmaktadır. Yetimdir ve babası da yoktur. Sizleri, onu öldürmeye sevk eden nedir? Böyle bir şey yapmadaki amacınız nedir? Sizler, onu öldürecekseniz, bizlerden istediğiniz her hangi birisini seçiniz. Onun yerine seçtiğiniz kişiyi öldürünüz. Onu bırakınız, o yetimdir*” diyerek yalvarmaları, içerisinde mitolojik unsurları barındıran film sahnelerini anımsatmaktadır. Grup üyelerinden her birinin farklı görev icra ettiği cerrahî müdahaleden sonra Rasûlüllah’ın kalbinin yıkanarak mühürlenmesi, ümmetiyle tartılıp ağır gelmesi ve onun, bütün bu yaşananları gözlemlemesi inandırıcılıktan oldukça uzaktır. Çünkü küçük yaştaki bir çocuğun insanları hayretler içerisinde bırakan bu tarz olayları soğukkanlılıkla izlemesi, bu rivayetin hayal ürünü olduğunu göstermektedir.

ad. Rasûlüllah’ın ashâbından bir adam: “*Ya Rasûlallah! İlk olarak peygamber olacağını nasıl anladın?*” diye sorunca Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: Ben, Benû Sa’d yurdundaiken sütkardeşimle birlikte küçükbaş hayvanların otlatıldığı yere gittik, fakat yanımıza her hangi

²⁹ Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 1: 456-457; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 2: 280; Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman Ebû Bekir es-Suyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, ts.), 1: 56-57.

bir azık almadık. Bunun üzerine ben de kardeşime, bizlere azık getirmesini söyledim. O gidince ben tek başıma kaldım. İşte bu esnada kartala benzeyen iki kuş geldi ve biri diğerine: “*Bu, o mu?*” diye sordu. Diğer: “*Evet*” cevabını verdi. Bunun üzerine ikisi bana doğru gelerek beni tutup yere yatırdılar ve karnımı yarıdılar. Kalbimi çıkarıp yarıdıktan sonra içinden siyah bir kan pıhtısı çıkardılar. Biri, arkadaşına: “*Kar suyu getir*” dedi. Onunla kalbimi yıkadı ve daha sonra da: “*Soğuk su getir*” dedi. Onunla da kalbimi yıkadı ve bu defa da: “*Sekîne getir*” dedi ve sekîneyi kalbimin içine koydu. Hatta kuşlardan birinin gagasıyla su püskürttüğü de belirtilmektedir. Bu işlemler bittikten sonra biri diğerine: “*Onu kapat*” deyince o da hem onu kapattı hem de onun üzerine nübüvvet mührünü vurdu. Birisi diğerine: “*Onu bir teraziye, ümmetinden bin kişiyi de diğer teraziye koy*” dedi. Allah Rasûlü üzerindeki bine bakınca, bazılarının üzerine düşeceğinden endişe etti. Tartıyı yaptıran kişi: “*Eğer onu ümmetiyle tarsan bile, o, onlardan daha ağır gelirdi*” dedi.³⁰ Burada anlatılanların, daha önceki rivayetlerde anlatılanlardan farkı, Hz. Peygamber’in göğsünü yarma işleminde kuşların görev yapmasıdır. Bu sebeple anlatılanlar, efsanevî olaylarla örtüştüğü için ihtiyatla karşılanması daha uygun olur.

Hiç bir tarih ve yaş belirtilmeksizin Benû Sa’d b. Bekir yurdunda meydana geldiği iddia edilen Şakku's-Sadır olayında; bir grubun, Cebrâil'in veya iki kuşun operasyonu yapmaya gelmeleri, çocukların oyun oynamaları veya hayvan gütmeleri, olayın çocukların gözleri önünde meydana gelmesi, çocukların gelenlere mani olmak için yalvarmaları, karnın veya göğsün yarılması, kalbin çıkarılıp altın bir tas içerisinde bulunan zemmî suyu veya kar suyu ile yıkanması, şeytanın hazzı olan parçanın atılması, kalbin mühürlendikten sonra nübüvvet ve hikmet nuruyla veya sekîne ile doldurulması, ümmetiyle tartılması gibi birbirinden farklı anlatımlar, hadisenin gerçekliğine gölge düşürdüğü gibi, farklı kültürlerin etkisinde kalınarak kurgulandığını da göstermektedir. Konu hakkında çalışmanın son bölümünde aydınlatıcı bilgi verilecektir.

2- Hz. Peygamber'in Göğsünün İki Yaşındayken Yarılması

a. Hz. Peygamber, annesi Âmine'nin isteği üzerine tekrar Benû Sa'd kabilesinin yurduna geldikten iki veya üç ay sonra sütkardeşleriyle birlikte evlerinin arka bahçesinde oyun oynuyordu. Bu esnada üzerlerinde beyaz kıyafet bulunan iki adam gelerek Rasûlüllah'ı yere yatırıp karnını yarıdılar ve içinden bir şeyler çıkarıp dışarıya attılar. Olaya tanık olan sütkardeşlerinden birisinin anne ve

³⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4: 184-185; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, *Sünenü'd-Dârimî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Mukaddime”, 3; Halebi, *İnsanü'l-Uyûn*, 1: 139.

babalarına haber vermeleri üzerine olay yerine gelen sütanne ve baba, süt çocuklarını beti benzi atmış bir haldeyken: “Ey Oğlum! Sana ne oldu?” diye sorunca Allah Rasûlü’nün: “Beyaz kıyafetli iki adam yanıma gelip beni yere yatırdılar ve karnımı yarıp içinden bazı şeyleri dışarıya attıktan sonra onu tekrar yerine koydular” şeklinde cevap vermesi üzerine Hâris ailesi aralarında görüştüktan sonra çocuğun başına daha büyük felaketler gelmesinden endişe ettikleri için onu Mekke’ye annesine götürmeye karar verdiler.³¹

b. Hz. Peygamber ikinci defa Benû Sa’d yurduna geldikten birkaç ay sonra evin arka bahçesinde sütkardeşleriyle birlikte oynarken beyaz kıyafetli iki adam gelerek onu yere yatırıp karnını yarıdı. Bu yaşananları gören erkek kardeşinin durumu anne ve babasına haber vermesi üzerine olay yerine gelen anne ve baba çocuğu beti benzi atmış bir şekilde görünce: “Ey Oğlum! Sana ne oldu?” diye sordular. Hz. Peygamber: “Beyaz kıyafetli iki adam gelerek beni yatırdılar ve karnımı yarıdıktan sonra içerisinde ne olduğunu bilmediğim şeyler aradılar” şeklinde açıklamada bulundu. Bunun üzerine onlar, çocuğun başına olumsuz şeylerin gelmesinden endişe ettikleri için annesine teslim etmeye karar verdiler.³²

Yukarıdaki rivayetlerde Hz. Peygamber’in Benû Sa’d yurdunda iki yaşlarındayken meydana gelen olay anlatılmaktadır. Rivayetlerde çocukların gözleri önünde beyaz kıyafetli iki adam tarafından Rasûlüllah üzerinde yapılan maddî bir operasyon ile kalbin temizlenmesi hadisesi ayrıntılara girilmeden yüzeysel bir şekilde anlatılmıştır. Daha önce yaşananlar hakkında değerlendirme yapıldığından tekrara kaçmamak için bu açıklamalarla yetinilmiştir.

3- Hz. Peygamber’in Göğsünün Dört Yaşındayken Yarılması

a. Rasûlüllah dört yaşına geldiğinde sütkardeşleriyle birlikte mahalleye yakın otlaklarda dolaştıkları esnada iki melek gelerek karnını yarıdılar ve içinden siyah bir kan pıhtısı çıkararak attılar. Altından bir leğen içinde karnını kar gibi beyaz bir su ile yıkadıktan sonra onu ümmetinden bin kişiyle tarttılar ve onun tarafı ağır bastı. Hatta meleklerden biri diğerine: “Eğer o, bütün ümmetiyle tartıya konga, hepsinden ağır gelir” dedi. Hz. Peygamber’in erkek kardeşi annesine: “Anne! Yetiş, Kureyşli kardeşime bir şeyler oldu” diye bağırdı. Halîme ve Hâris koşarak çocuğun yanına geldiler ve onu rengi

³¹ İbn İshâk, *Siratü İbn İshâk*, 27; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, 2: 279; Diyârbekrî, *Târîhu’l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Neftis*, 1: 414.

³² Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 1: 455.

sararmış olarak buldular. Bunun üzerine onu hemen annesi Âmine'ye götürdüler.³³

b. Rasûlüllah dört yaşındayken mahalleye yakın bir yerde sütkardeşleriyle oynarken baygınlık geçirince kardeşlerinden birisi onunla konuşmaya çalıştı, fakat Hz. Peygamber ona cevap veremedi. Bunun üzerine kardeşlerden biri annesine: “Kureyşli kardeşime bir şeyler oldu, yetişin” diye seslendi. Anne ve baba hemen olay yerine gelip Rasûlüllah'ı rengi atmış bir halde otururken görünce erkek kardeşine neler olduğunu sordular. Erkek kardeşi: “Üzerimizde iki beyaz kuş vardı. Biri diğerine: “Bu, o mu?” diye sordu. “Evet” cevabını alınca onu sırt üzeri yatırıp karnını yarıdılar ve içinden bir şeyler çıkardılar. Biri diğerine: “Kar suyunu getir” dedi, getirilen suyla karnını yıkadı. Daha sonra da ondan soğuk su getirmesini istedi. Getirilen suyla da karnını yıkadı. Sonra onu yerine koydu.” Hâris ailesi bu yaşananlardan sonra çocuğu annesine teslim etmeye karar verdiler.³⁴ Geleneksel algıda bunların gerçekleşme imkânının olup olmadığı meselesi neredeyse hiç sorgulanmadan olduğu gibi kabul edilmiştir.³⁵

Hz. Peygamber dört yaşlarında Benû Sa'd yurdunda meydana geldiği iddia edilen olayı icra edenlerin iki melek veya iki kuş olduğunun belirtilmesi, ravilerin hadiseyi anlatırken karıştırdıklarını ve böylece omurgayı zedelediklerini söylemek mümkündür. Temelinde tutarlılığı olmayan ve yapısında çelişkiler barındıran bir rivayet gerçeklerden uzaktır. Bu olay rivayetlerdeki gibi gerçekleştiyse, aynı zaman diliminde birden çok meydana gelmesi gerekmektedir. Bir olayın aynı kişi üzerinde aynı amaçla aynı zaman içerisinde yaşanması hem fizik kanunlarına hem de akıl ve mantık ilkelerine aykırıdır. Allah dilerse, böyle bir şey olmaz mı? Allah'ın bunu yapmaya gücü yetmez mi? denilerek insanların önüne engel konulmaya çalışılmaktadır. Elbette Allah'ın her şeyi yapmaya gücü yeter. Hiç kimsenin Allah'ın gücünü sınırlandırma yetkisi de bulunmamaktadır. O halde böyle bir olayın gerçekleşmesinin temel ilke ve prensipler çerçevesinde değerlendirilmesi daha doğru olur. Küçük yaşta bir çocuğun defalarca kalbinden maddî bir operasyon geçirmesine gerek var mıydı? Yoksa onun kalbinde bir rahatsızlığı mı vardı? Böyle bir tecrübe, ruhî olarak küçük çocuğu peygamberliğe hazırlamak için mi gerçekleştirildi? Eğer küçük çocuğu nübüvveti hazırlamak için kalbinde bulunan problem bu şekilde çözüldüyse, Allah tarafından peygamber olacağı bilinen kişi, doğuştan kalbinde herhangi bir sorun olmadan da doğabilirdi. Kanaatimce Hz. Peygamber kalbinde herhangi bir sorun olmadan dünyaya gelmiştir. Ancak onun doğumundan itibaren Allah

³³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 90.

³⁴ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1: 161.

³⁵ İsrâfil Balci, *İsrâ ve Mi'râc Gerçeği* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2012), 264.

tarafından korunduğu ve risalete hazırlandığı düşüncesini yerleştirmek için bu tarz rivayetler kurgulanıp inşâ edilmiştir. Daha sonraki süreçte bu rivayetler nübüvvetin ayrılmaz bir parçası haline getirilip âyetlerle desteklenerek inanç objesi haline dönüştürülmüştür. Halbuki Kur’ân Hz. Peygamber’in olağanüstü bir insan olmadığını, diğer insanlar gibi olduğunu (el-Kehf 18/110; el-Fussilet 41/16) ve onun rol model alınması gerektiğini vurgulamaktadır (el-Ahzâb 33/21). Dolayısıyla olağanüstülük, Rasûlullah’ın bu iki özelliği ile çelişmektedir.

2- Göğsün Yarılması Hadisesinin Mekke’de Meydana Gelmesi

a. Herhangi Bir Tarih Belirtilmeksizin Hz. Peygamber’in Göğsünün Yarılması

Ebû Zer, Hz. Peygamber’e: “*Ey Allah’ın Rasûlü! Peygamber olduğuna nasıl ikna oldun?*” diye sordu. Rasûlullah: “*Ey Ebû Zer! Ben Mekke’nin geniş vadilerinin birisindeyken bana iki melek geldi. Biri yerde, diğeri ise, yer ve gök arasındaydı.*” Birisi arkadaşına: “*Bu, o mu?*” diye sordu. Arkadaşı: “*Evet*” cevabını verdi. Diğeri: “*Onu bir, on, yüz ve bin adamla tart*” dedi. Arkadaşı denileni yaptı ve her defasında Hz. Peygamber daha ağır geldi. Tartı işlemi yapılırken Allah Rasûlü: “*Sanki ben, onları hafifliklerinden dolayı üzerime düşecekler gibi görüyorum*” diyerek izlenimlerini anlatmaktadır. Daha sonra birisi arkadaşına: “*Onu ümmetiyle tartsan, o yine de ağır gelir*” dedi. Diğeri arkadaşına; Hz. Peygamber’in karnını yarmasını söyledi. Karnı yarıldıktan sonra kalbi de çıkarılarak yarıldı ve kalbin içerisinde bulunan şeytanın kusurunu ve kan pıhtısını çıkarıp attı. Biri, diğerine: “*Rasûlullah’ın karnını ve kalbini yıkamasını*” söyledi. Daha sonra da beyaz kedi yüzüne benzeyen sekine getirildi. Kalp yerine konularak karın bölgesindeki yarık dikildi. Bu işlemlerden sonra iki melek Rasûlullah’ın iki omzu arasına nübüvvet mührü vurdu.³⁶

Belli bir tarih ve yaş verilmeksizin Mekke’de yaşandığı belirtilen rivayette Ebû Zer’in: “*Peygamberlik konusunda nasıl ikna oldun*” sorusuna karşılık Hz. Peygamber’in anlattıkları söz konusu edilmektedir. Rivayetten Rasûlullah’ın yalnız olduğu bir esnada maddî bir operasyon şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bazı ayrıntılar olmakla birlikte temelde daha önceki Şakku’s-Sadır ile ilgili rivayetlerde anlatılanlar birbiriyle uyum halindedir. Yani rivayetlerin genelinde Rasûlullah’ın göğsünün yarıp kalbinin çıkarıldığı ve bazı işlemlerden sonra tekrar yerine konulduğu anlatılmaktadır.

³⁶ Dârimî, “Mukaddime”, 3; Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 1: 534-535.

b. Hz. Peygamber'in Göğsünün On Yaşındayken Yarılması

Ebû Hureyre, insanların Hz. Peygamber'e sormaya cesaret edemediği soruları sorardı. Bir defasında o: "Ya Rasûlallah! Peygamberlik konusunda ilk tecrübe ettiğin şey nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber bulunduğu yerden doğrularak şöyle cevap vermeye başladı: "Ey Ebû Hureyre! Ben on yaşından birkaç ay aldığım da çölde bulunduğum bir esnada bir adam diğerine: "O, bu mu?" diye sordu. O da: "Evet" cevabını verince beni karşılarına aldılar. Hiçbir yaratıkta görmediğim bir yüzleri, hiçbir yaratıkta bulmadığım bir ruhları ve hiçbir yerde görmediğim elbiseleri vardı. Yürüyerek bana doğru geldiler. İkisi pazularımı tuttu, fakat ben tuttuklarının farkında değildim. Birisi arkadaşına: "Onu yatır" dedi. Beni nazik bir şekilde yatırdılar. Birisi diğerine: "Göğsünü yar" dedi. Diğer göğsüme yaklaşarak onu açtı, fakat ben kan görmedim, acı da hissetmedim. Birisi diğerine: "İçindeki kin ve hasedi çıkar" dedi. O da pıhtı şeklinde bir şey çıkarıp attı. Daha sonra da ona: "Şefkat ve merhameti koy" dedi. Bir de ne göreyim! Gümüşe benzer bir şey çıkardı. Sonra da sağ ayağımın başparmağını salladı ve: "Haydi sağ salim kalk" dedi. Ben de küçüğe merhametli ve büyüğe saygılı olma duygularıyla kendime geldim."³⁷

Ebû Zer'in Rasûlüllah'a sorduğu sorunun bir benzerini Ebû Hureyre: "Peygamberlik konusunda ilk tecrübe ettiğin şey nedir?" şeklinde sorunca rivayette anlatılanlar söz konusu edilmiştir. Mekke döneminde meydana geldiği iddia edilen bu olayda Rasûlüllah'ın yalnız olduğu, olayın maddî bir operasyon şeklinde on yaşındayken gerçekleştiği vurgulanmıştır. Hadise, içerisinde bazı ayrıntıları barındırmakla birlikte çatı olarak diğer rivayetlerle benzerlik arz ettiğinden herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

c. Hz. Peygamber'in Göğsünün Yirmi Yaşındayken Yarılması

Hız. Peygamber yirmi yaşındayken amcası Ebû Tâlib'e şikayette bulunarak şöyle dedi: "Ey Amca! Birkaç gecedan beri beraberinde iki arkadaşı olan biri geldi ve birbirlerine bakarak: "O, o mu? Onun gönderilme zamanı gelmedi mi?" diyorlar. Bu durum beni korkuttu ve endişelendirdi. Bunun üzerine Ebû Tâlib: "Ey Kardeşimin oğlu! Rüya görmüşsün, endişe etmene gerek yok" diyerek onu sakinleştirmeye çalıştı. Bundan sonra Hz. Peygamber amcasına dönerek: "Ey Amca! Sana anlattığım gibi bir adam gelerek elini karnıma soktu. Öyle ki onun soğukluğunu hissediyorum" Bunun üzerine amcası, Rasûlüllah'ı Mekke'de tabiplik yapan bir adama götürdü. Hz. Peygamber'in kendisine anlattıklarını tabibe anlatarak onu muayene etmesini istedi. Bunun üzerine doktor, Hz. Peygamber'i muayene etti ve ayaklarını

³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5: 139.

inceleyip iki kürek kemiği arasına bakınca: “*Ey Abdümenâf! Senin bu oğlun hayra işaret eden iyi biridir. Yahudiler onu tanırlarsa, öldürürler. Görülen şey, şeytan değildir, fakat o, kalplerin nübüvveti uygunluğunu kontrol eden meleklerdendir*” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.³⁸

Rasûlüllah rüyasında bir adamın elini omuzlarının üzerine koyarak içeriye soktuğunu ve kalbini çıkardığını, daha sonra da adamın: “*Temiz ceset içerisinde temiz*” dedikten sonra kalbini yerine koyduğunu gördü.³⁹ Bu bağlamda Hz. Peygamber gördüğü bir rüyayı şöyle anlatmaktadır: “*Ben uyurken evin tavanı açıldı. İçeriye iki adam girdi. Biri, bir tarafa, diğeri de benim yanıma oturdu. Kalbimi çıkardıktan sonra: “Evet kalp, onun kalbidir. Salih bir adamın ve tebliğci nebinin kalbidir” dedikten sonra kalbimi yerine koydular.*” Allah Rasûlü uyandıktan sonra tavan eski halini almıştır.⁴⁰

Yukarıdaki rivayetlerde Hz. Peygamber’in rüyalarında gördüğü olaylar anlatılmaktadır. Bu ve bunun gibi olayları sadece Allah Rasûlü değil, herkes görebilir. Çünkü pek çok insanın imkânsız gibi görünen olayları rüyasında gördüğü bilinmektedir. Ancak bu hadiselerin gerçekte bir bağlantısının olmadığını da kavranması gerekmektedir. İnsanlar olağanüstü özellikler içeren rüyalar gördükleri zaman uyandıklarında rüya âleminde yaşadıklarının etkisinde kalarak ürperti ve korku hissederler. Eğer bu tarz rüyalar üst üste yaşanır, insanlardaki endişe daha da artar. Rüya âleminde esrarengiz olayları yaşayan kişi, kendisine en yakın olarak gördüğü kişiye olanları anlatarak kendisini rahatlatmasını veya bir yol göstermesini ister. İşte Hz. Peygamber de görmüş olduğu rüyanın etkisinde kalarak amcası Ebû Tâlib’e gördüklerini anlatarak âdeta yardım talebinde bulunmuştur. İşte bundan sonra rüyanın yorumu olarak anlatılanların, geriye dönük okumanın bir neticesi olarak kurgulandığı aşikârdır. Çünkü bu mitolojik anlatıda kâhin, Hz. Peygamber’e gelenin şeytan değil, melek olduğunu, rüyanın nübüvveti müjdelediğini ve Yahudilerin onu tanımaması gerektiğini söylemesi, tarihi olayları geriye dönük okumanın bir neticesidir. Diğer taraftan eğer kâhin nübüvveti haber verdiyse, Rasûlüllah’ın ilk vahiy esnasındaki şaşkınlığını, korku ve endişeye kapılmasını izah etmek oldukça güçtür. Kendisinin gelecekte peygamber olacağını bilen birisinin bu şekilde halet-i ruhiye içerisinde olması imkânsızdır. Ayrıca kâhinin rüya yorumlarını Ebû Talib de dinlemiştir. Dolayısıyla onun da nübüvveti hazır olması gerekmektedir. Ancak Hz. Peygamber

³⁸ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 1: 478.

³⁹ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 1: 479.

⁴⁰ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, 1: 479.

nübüvvetle taltif edildiğinde durumun hiç de öyle olmadığı görülmektedir. Çünkü Mekkeli müşriklerin tepkileri karşısında çok zor anlar yaşayan Ebû Tâlib, böyle bir rüya yorumunu asla gündeme getirmemiştir. Hatta yeğenine: “*Kavmimle beni karşı karşıya getirme, bu işe bir son ver*”⁴¹ diyen bir amcanın bu meyanda bir bilgisi olsaydı, mutlaka onu kullanırdı. O halde bu ve bunun gibi rivayetler mitolojik anlatı olarak değerlendirilmelidir.

d. Hz. Peygamber'in Göğsünün İlk Vahiy Esnasında Yarılması

Hz. Peygamber'in ilk vahiy tecrübesini yaşadığı esnada başından geçenleri Hz. Âişe şöyle anlatmaktadır: Rasûlullah ve Hatice Ramazan ayında Hira mağarasında itikafa girmişti. Hz. Peygamber mağaradan çıktığı zaman: “*Selam üzerinize olsun*” diye bir söz işitti. Bu durum karşısında Allah Rasûlü: “*Onu aniden karşıma çıkan bir cin zannettim*” diye düşündü. Melek: “*Müjdeler olsun, selam hayırdır*” dedi. Hz. Peygamber yine başka bir gün Cibrîl'i kanadının biri doğuda, diğeri de batıda olarak gördü ve ondan korktu. Ailesinin yanına gitmek isteyince Cibrîl'i bu defa da kendisiyle kapısının arasında gördü. Bunun üzerine sakinleşinceye kadar Cibrîl onunla konuştu ve daha sonra buluşmak üzere sözleştiler. Hz. Peygamber zamanı gelince Cibrîl ile görüşmeye gitti. Cibrîl onu alıyordu. Rasûlullah ailesine dönmek istediği zaman da Cibrîl'i Mikâil ile birlikte gördü. Cibrîl yere indi, Mikâil ise gökyüzünde kaldı. Cibrîl, Hz. Peygamber'i sırtüstü yere yatırarak karnını yarıp kalbini çıkardı ve onu altın bir kap içinde yıkadıktan sonra tekrar yerine koydu. Bu işlemden sonra Rasûlullah'ın dokunuşunu hissedeceği şekilde sırtına mühür vuruldu. Cibrîl, Hz. Peygamber'e: “*Rabbinin adıyla oku.*” (el-Alak 96/1-5) şeklinde başlayan âyetleri indirdi. Bundan sonra da Rasûlullah bir kişiyle, farklı bir kişiyle ve yüz kişiyle tartıldı ve hepsinden daha ağır geldi. Bunun üzerine Mikâil: “*Ümmetini onunla tartsan bile, o ağır gelir*” dedi. Hz. Peygamber eve giderken ağaçlar ve taşlar: “*Ya Rasûlallah! Selam senin üzerine olsun*” diyerek selamladılar. Allah Rasûlü eve gelince de eşi Hz. Hatice tarafından aynı şekilde karşılandı.⁴²

Yukarıdaki rivayette Rasûlullah'ın melekleri ilk gördüğü esnada şaşkınlık içerisinde olması, daha önce böyle bir tecrübe yaşamadığını göstermektedir. Hz. Peygamber'in kalbinin yıkanması ise, sade bir şekilde anlatılmaktadır. Kalbin yıkanmasındaki amaç, bütün kötülüklerden arındırılmaksa, vahyin gönderileceği zamana kadar Rasûlullah'ın kalbinin kötü duygularla dolu olduğunu söylemek

⁴¹ İbn Hişâm, *es-Siratü'n-Nebeviyye*, 1-2: 266.

⁴² Süleyman b. Dâvud b. Cârüd et- Tayâlisî, *Müsned* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 215-216; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1: 215-216; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2: 142.

mümkündür. O halde kalbi olumsuz duygular içerisinde olan birisi nasıl olur da, nübüvvet için tercih edilebilir? Kaldı ki Allah Rasûlü, peygamber olmadan önce toplumdaki yaşam biçimiyle, insanlar üzerinde bıraktığı olumlu etkiyle, duygu ve düşünceleriyle diğerlerinden ayrılmaktaydı. Yani Hz. Peygamber'in vahiy almadan önce böyle bir işleme tabi tutulmasına ihtiyacı yoktur. Ayrıca Allah Rasûlü'nün Cibril ile sözleşmesi, hadiseye efsanevi bir anlatım tarzı katmaktadır.

e. Hz. Peygamber'in Göğsünün İsrâ Gecesi Yarılması

Şerik b. Abdullah, Enes b. Mâlik'ten Rasûlüllah'ın İsrâ gecesi Ka'be Mescidi'nden yürütüldüğü esnada göğsünün yarıldığını şöyle anlatmaktadır: Vahiy gelmeden önce Rasûlüllah Mescid-i Harâm'da uyurken kendisine üç kişi geldi. Gelenlerin ilki: "O, onların hangisi? diye sorunca diğeri: "Onların ortasında olanıdır ve onların en hayırlısıdır" şeklinde cevap verdi. Bunun üzerine üçüncü kişi: "Onların en hayırlısını alın" dedi. Hadise, bu gecede oldu ve Hz. Peygamber diğer gece gelinceye kadar onları bir daha görmedi. Rasûlüllah'ın gözleri uyuyor, fakat kalbi uyumuyordu. Zaten peygamberlerin de gözleri uyur, kalpleri uyumaz. Onlar, Hz. Peygamber'in gözlerinin uyuduğu, fakat kalbinin uyumadığı bir gecede tekrar geldiler. Onlar hiçbir söz söylemeden Rasûlüllah'ı zemzem kuyusunun yanına götürdüler. Üç kişiden biri olan Cibril, onun göğsünü yarma işini üstlendi ve göğsünden karnına ulaşıncaya kadar boğazıyla gerdanı arasını yardı. Onu zemzem suyu ile yıkadıktan sonra içinde iman ve hikmet bulunan altından bir tas getirildi. Cibril de Allah Rasûlü'nün göğsünü ve boğaz damarlarını bu iman ve hikmetle doldurduktan sonra göğsünü kapattı.⁴³ Şerik b. Abdullah kanalıyla gelen bu hadiste bahsedilen Şakku's-Sadir hadisesi Mi'râc gecesinde değil, Hz. Peygamber'in çocukluğu döneminde meydana gelmiştir. Bu sebeple burada bir karışıklık söz konusudur.⁴⁴ Ancak bundan dolayı bazı hadisçilerin bunu sehv-i ravi (ravi yanılması) telakki ederek hadisenin çocukluk zamanında vaki olduğunu ileri sürmeleri doğru değildir.⁴⁵ Bu bağlamda Hz. Peygamber'in Mi'râc öncesi yaşadığı bu tecrübe, hadis tekniği açısından muteber kabul edilmiştir.⁴⁶

⁴³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4: 208; V, 143; Buhârî, "Salât", 1, "Bedü'l-Halk", 6, "Enbiyâ", 5, "Tevid", 37, "Menâkıb", 24; Müslim, "İmân", 260, 262, 263, 264; Tirmizî, "Tefsîr", 94

⁴⁴ Ebu'l-Fazl İyâz b. Musa b. İyâz el-Yahsubî, *eş-Şifâ bi Ta'rîfi Hukukî'l-Mustafâ* (Beyrut: Dâru'l-Erkâm, 1995), 1: 157.

⁴⁵ Şibli, Şibli, Mevlânâ, *Asr-ı Saadet*, trc. Ömer Rıza Doğrul (İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, ts.), 2: 463.

⁴⁶ Şibli, *Asr-ı Saadet*, 2: 463; Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", 44; Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 155; Erdinc

Senedi itibariyle birkaç sahâbî ve birçok kaynak tarafından nakledilen şakk-ı Sadır hadisesi aslında şerh-i Sadır'dır. Diğer bir ifade ile onun, İsrâ öncesinde Hz. Peygamber'i misâl âleminde yapacağı bu yolculuğa hazırlamaya matuf, manevî, ruhânî yahut temsîlî şerh-i Sadır, yani gönlün ferahlatılması olarak anlaşılması daha isabetli olacaktır. Anlaşılan o ki, söz konusu sembolik anlatım, zaman içerisinde raviler tarafından cerrahî bir operasyon olarak algılanmaya, ardından da o şekilde nakledilmeye başlanmıştır.⁴⁷

Hz. Peygamber Mescid-i Harâm'da uyuduğu bir esnada İsrâ olayının başlangıcında rüya halindeyken yanına gelen üç kişiden biri olan Cibril'in göğsünü yarıp içerisini zezem suyu ile yıkadıktan sonra iman ve hikmet ile doldurarak âdeta onu İsrâ yolculuğuna hazırlamıştır. Bu rüya anlatısında en önemli özellik, Hz. Peygamber'in sadece göğsünün işleme tabi tutulmasıdır. Önceki rivayetlerde ise, göğüs ve kalp birlikte zikredilmiştir. Diğer taraftan Mekke döneminde yaşanıldığı belirtilen göğsün yarılmaları olayları maddî bir formatta anlatılırken, İsrâ gecesindeki Şakku's-Sadır olayı manevî tarzda anlatılmaktadır. Peygamberlik görevi verilmiş olan birinin göğsünün yıkanıp iman ve hikmet ile doldurulmasına gerek var mı? Zaten insanlara İslâm'ın emir ve yasaklarını tebliğ eden bir peygamberin iman ve hikmet konularında kanaatimce her hangi bir zaafi yoktur. Buna rağmen olayın rüyada gerçekleştiğinin belirtilmesi, onun yaşanılabilir olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü insanlar rüyalarında bundan daha büyük olağanüstü hadiseleri yaşadıklarını anlatmaktadırlar. Ancak gerçek âleme döndüklerinde ise, hiçbir şey yaşanmamış gibi kendilerine gelmektedirler. Sadece bir rüyadan ibaret olan bir hadisenin maddî boyutunun olduğunu söylemek mümkün değildir. Nübüvvet gibi üstün bir makamla taltif edilen birisinin böyle bir içsel arınmaya ihtiyacı yoktur. Bu sebeple her ne kadar bu hadise, hadis tekniği açısından muteber kabul edilse bile, muhtevasında çelişkiler barındırdığı için ihtiyatla karşılanması daha uygun olur.

Mekke döneminde Hz. Peygamber'in farklı zaman dilimlerinde başından geçtiği iddia edilen Şakku's-Sadır olayının, Benû Sa'd yurdunda yaşanılardan farklı olan tarafı, onun yalnız olduğu bir esnada gerçekleşmesidir.

3- Şakku's-Sadır Olayının İnşirah Sûresiyle İrtibatı

Hz. Peygamber'in küçük yaşlarda başından geçtiği iddia edilen Şakku's-Sadır olayı bazı İslâm bilginleri tarafından İnşirâh suresiyle

Ahath, "Şakku's-Sadır", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38: 309.

⁴⁷ Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", 44.

irtibatlandırılarak ispat edilmeye çalışılmaktadır.⁴⁸ Bazıları da Rasûlüllah'ın İsrâ gecesi yaşadığı Şakku's-Sadır olayını İnşirâh sûresinin sebab-i nüzulü olarak belirtmektedir.⁴⁹ Bu açıdan İnşirâh sûresinin ne zaman ve hangi şartlar çerçevesinde indirildiğini ortaya koymak, konunun anlaşılmasına önemli derecede katkı sağlayacaktır.

İnşirâh sûresi, iniş sırasına göre Dûhâ sûresinden sonra altıncı sırada nâzil olmuştur. İki sûre o kadar kopmaz bağlarla birbirine bağlıdır ki, İmam Atâ ve Ömer b. Abdülaziz bu ikisini aynı sûre saymışlar ve ikisi arasında besmeleye gerek duymadan okumuşlardır. Bu sebeple iki sûre birbirinin devamı gibidir.⁵⁰ Hz. Peygamber'in şahsiyetini inşa eden sûrelerin başında gelen İnşirâh sûresi, nübüvvetin dağlardan ağır yükü altında inleyen Nebi'ye bir teselli armağanı gibidir. Sûrenin ilk âyetleri, âlemlere rahmet olmanın, âlemlerin yükünü yüreğinde taşımakla olacağının da delilidir.⁵¹

Kur'ân-ı Kerim'de Şakku's-Sadır ile ilgili hiçbir kullanım mevcut değildir. Ancak İnşirâh sûresinde geçen “şerh” ve “Sadır” kelimeleri: “Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse, onun göğsünü İslâm'a (**açar**). Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü göğe çıkıyormuşçasına daraltır, sıkar. Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir.” (el-En'âm 6/125). “Allah'ın, göğsünü İslâm'a (**açtığı**), böylece Rabbinden bir nur üzere bulunan kimse, kalbi imana kapalı kimse gibi midir? Allah'ın zikrine karşı kalpleri katı olanların vay hâline! İşte onlar açık bir sapıklık içindedirler.” (ez-Zümer 39/22). “Mûsâ, dedi ki: “Rabbim! Gönlüme (**ferahlık ver.**)” (et-Tâhâ 20/25). “Kalbi imanla dolu olduğu hâlde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah'ı inkâr eden ve böylece göğsünü küfre (**açanlara**) Allah'tan

⁴⁸ Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 2: 5; Celâlüddin Abdurrahman b. Ebi Bekir es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010), 6: 614-615.

⁴⁹ Tirmizî, “Tefsir”, 94; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2010), 10: 346; Ebu'l-Fidâ İsmail b. Kesîr, *Muhtasar Tefsîru İbn Kesîr* (Mekke: el-Mektebetü'l-Mahmûdiyye, ts.), 3: 652.

⁵⁰ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat ve dağıtım, 1979), 8: 5910; Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı*, trc. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk. (İstanbul: İşaret Yayınları, 2002), 1280; Mustafa İslamoğlu, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği* (İstanbul: Akabe Vakfı Yayınları, 2011), 496; Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012), 1270; Mehmet Okuyan, *Kısa Sûrelerin Tefsiri* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2016), 2: 669; Kamil Yaşaroğlu, “İnşirâh Sûresi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000, 22: 345; Mustafa Hocaoğlu, *Kur'ân'da Yolculuk (Otuzuncu Cüzün Tefsiri)* (Konya: Hüner Yayınevi, 2014), 99.

⁵¹ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 8: 5915-5916; Seyyid Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, trc. M. Emin Saraç-İ. Hakkı Şengüler-Bekir Karlığa. (İstanbul: Madve Yayınları, ts.), 16: 262-263; Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, trc. Komisyon. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 7: 163; İslamoğlu, *Kur'ân Sûrelerinin Kimliği*, 496-497

gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır.” (en-Nahl 16/106) âyetlerinde göğsün ferahlaması ve rahatlaması anlamlarında kullanılmıştır. Bu kullanımlardan gayet açık bir şekilde anlaşıldığı gibi, İnşirâh sûresinde sözü edilen göğsün açılmasından murad, arayış içerisindeki Hz. Peygamber'e hak dinin gösterilmesi, yüklenmiş olduğu son derece ağır risalet yükünü nasıl omuzlayacağı, bu yükümlülüğü nasıl yerine getirebileceği şeklindeki endişelerinin, korkularının, Allah tarafından gönlüne genişlik verilerek giderilmesidir.⁵² “(Ey Muhammed!) Senin göğsünü genişletmedik mi?”⁵³ âyeti: “Allah, senin göğsünü İslâm'a açtı” şeklinde de yorumlanmıştır.⁵⁴

Hz. Peygamber İslâm'ı tebliğ etmeye başlayınca müşrikler tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış, kendisini zor durumda bırakmak için çeşitli istek ve taleplerde bulunulmuştur. Kendisine oldukça güvenilen birisi üstlendiği görevi yerine getirmek için engellerle karşılaşınca nasıl ki, kaygı ve endişe içerisinde olur, iç dünyasında gelgitler yaşarsa, Rasûlullah da üstlendiği görevi yerine getiremeyeceği kaygısıyla göğsünde/iç dünyasında bir daralma, bir sıkılma söz konusu olmuştur. Ayrıca bu süreçte en yakınları tarafından kendisine hakaretlerin edilmesi, çeşitli lakapların takılması, Müslümanlara baskı ve işkencelerin yapılması da onu derinden sarsmış ve endişe yaşamasına sebep olmuştur. Onun bu halet-i ruhiyesi: “(Ey Muhammed!) Belki de sen, (müşriklerin) “Ona bir hazine indirilseydi veya beraberinde bir melek gelseydi ya!” demelerinden dolayı sana vahyolunanlardan bir kısmını göz ardı edeceksin ve o yüzden göğsün daralacak. Fakat sen, ancak bir uyarıcısın. Allah ise her şeye vekildir.” (el-Hüd 11/12). “Demek sen, bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, arkalarından üzülerken âdeta kendini tüketeceksin!” (el-Kehf 18/6) âyetlerinde açık bir şekilde ortaya konulmaktadır. Bu sebeple İnşirâh sûresindeki: “(Ey Muhammed!) Senin göğsünü genişletmedik mi?” (el-İnşirâh 94/1) âyetinden kastedilen maddî bir operasyon değil, Rasûlullah'ın içinde bulunduğu buhranlı durumun iç dünyasında meydana getirdiği sıkıntıyı gidermek amacıyla ona gönül rahatlığı vermektir. Bu durumun, Hz. Peygamber'in çocukluk döneminde başından geçtiği iddia edilen Şakku's-Sadır olayı ile hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır. Çünkü Kur'an-ı Kerim, Rasûlullah'ın gelecekte peygamber olacağı ile ilgili hiçbir bilgiye yer vermemektedir. (el-Kasas 28/86; Şûrâ 42/52). Ayrıca

⁵² Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'an* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2010), 11: 619-620; Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, 10: 346-348; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 8: 5911--5918; Erul, “Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım”, 42.

⁵³ İnşirâh: 94/1.

⁵⁴ Buhârî, “Tefsir”, 94; İbn Kesir, *Tefsir*, 3: 652.

âyetteki ifadeyi maddî anlamda göğsün açılması şeklinde anlarsak, ikinci ve üçüncü âyetlerde geçen: “Belini büken yükünü üzerinden kaldırmadık mı?” (el-İnşirâh 94/2-3). O halde buradaki yük nedir? Küçük yaşlardaki bir çocuğun belini hangi yük bükebilir? Dolayısıyla âyetin öncesi maddî olarak algılandığında, ikinci ve üçüncü âyetlerdeki maddî yükü izah etmek mümkün değildir. Bu sebeple peygamberin belini büken yük; risalet görevi ve karşılaştığı zorluklardır. Diğer taraftan tarihsel bağlam dikkate alındığında sürenin, tebliğin topluma arz edildiği dönemde gösterilen reaksiyonun Hz. Peygamber’in üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerden dolayı nâzil olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan Şakku’s-Sadır’, Şerhü’s-Sadır ile ilişkilendirerek Kur’ân’dan desteklemeye çalışmak doğru değildir. Diğer taraftan bu hadise, çocukluk çağında Hz. Peygamber’in başından geçse bile, yıllar sonra peygamberlik döneminde vahye konu olmasının bir sebebi olmalıdır. Yani tebliğ sürecine bir katkısının olması gerekmektedir. Ancak böyle bir hadisenin tebliğe katkısından bahsetmek ise oldukça zordur. Bu sebeple bu sürenin, Şakku’s-Sadır olayı ile kesinlikle hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır.

4- Şakku’s-Sadır Olayının Gerçekleştiğini Savunanların Görüşleri

a- Hz. Peygamber’in Mi’râc’a çıkmadan önce göğsünün yıkandığını bildiren rivayetler mütevâtir derecesindedir.⁵⁵

b- Hz. Peygamber’in yirmi yaşında göğsünün yarıldığı rivayeti değerlendirme dışı bırakıldığında, diğer hadisler içerisinde rivayet tekniği açısından en güvenilir olanlar, Rasûlullah’ın göğsünün Mi’râc’a çıkmadan önce yarıldığını bildirenlerdir.⁵⁶ Ahatlı, sözü edilen

⁵⁵ Muhammed b. Ca’fer el-Kettâni, *Nazmü’l-Mütenâsir mine’l-Ehâdisi’l-Mütevâtir* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1987), 220-221.

⁵⁶ Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), 154; Ahatlı, “Şakku’s-Sadır”, 38: 309. Şakku’s-Sadır ile ilgili rivayetler güvenilirlik açısından değerlendirildiğinde şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: 1- Mi’râc’a çıkmadan önce İsrâ gecesi, 2- Dört beş yaşlarında sütanesi Halîme’nin yanındaiken, 3- İlk vahiy inmezden evvel, 4- On küsür yaşındayken. Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, 155. Ayrıca bu olaylar şu şekilde açıklanmaya çalışılmıştır: Sütanesinin yanındaiken gerçekleşen olay, Hz. Peygamber’in şeytanın iğvasından korunarak en mükemmel bir durumda yetişmesini temin, on küsür yaşında meydana gelen, sorumluluk yüklenebilecek çağa ulaştığında erkelerin ayıplanacağı her hangi bir hareket yapmasına engel olma, Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, II, 91; Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, s. 156), ilk vahiyden önceki Rasûlullah’ın ilâhî vahyi tertemiz ve sağlam bir kalple almasını mümkün kılma ve son hadise de onun Mi’râc’ta Allah Teâlâ ile bulunacağı münâcâta bir hazırlık gayelerine matuftur. İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, VII, 205; Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, s. 156.

rivayetlerdeki tasvirlerin gerçek olduğunu kabul ederken, rivayetlerin muhtevasına yönelik hiçbir detaya girmemiştir. Oysa bu yaklaşım son derece yüzeysel kalmıştır. Zira dört ayrı döneme ait rivayetlerden ikisi hakkında böyle bir kanaat dile getirilirken, diğer iki döneme ait rivayetlerin hiç dikkate alınmamasının izahı olmalıdır. Anlaşıldığı kadarıyla klasik âlimler Hz. Muhammed'in çocukluk dönemi ile Mi'râc hadisesi öncesindeki yaşadığı iddia edilen rivayetleri doğru kabul edip iki kez bu olayın yaşandığını iddia ettikleri için sözü edilen rivayetler sahih nitelenmiştir. Ancak her hangi bir tahlile tabi tutulmadan yapılan bu tür değerlendirmelerin bu olayı aydınlatmaya yetmediği görülmektedir.⁵⁷

c- Kâdi İyâz, Buhârî'nin senedinde bulunan Şerik b. Abdullah'tan⁵⁸ dolayı İsrâ gecesi meydana geldiği rivayet edilen hadiseyi kabul etmemiş, çocukluk döneminde geçen bu olayı Mi'râc hadisine karıştırdığını belirtmiştir.⁵⁹ Ancak Ahatlı, senedinde Şerik b. Abdullah'ın geçmediği Mi'râc'ı anlatan Buhârî'nin başka rivayetlerinin⁶⁰ de bulunduğunu belirterek Kâdi İyâz'ın iddialarının yersizliğini ortaya koymaya çalışmaktadır.⁶¹

d- Göğsün yarılıp, iman ve hikmetle doldurulmasının hakikati, melekî nurların galebesi, tabiat ateşinin söndürülmesi, yapısının Hazîre-i kudus'ten üzerine inecek olan feyizleri kabule hazır hale getirilmesidir.⁶²

e- Peygamberliğin özelliklerinden birisi, göğsün yarılıp çıkarılmasıdır. Bu yüksek rütbe, Rasûlüllah'a ihsan olunmuş, göğsü açılarak bütün insanlık ayıp ve kusurlarından temizlenerek mübarek kalbi iman ve hikmet nuru ile doldurulmuştur. Ayrıca bu hadiseye Şakk-ı Sadır demek doğru değildir. Onun sahih istilâhı (terimi); şerh-i Sadır (göğsü açma) dır. Kur'an-ı Kerim, İnşirâh sûresinde bu hadiseye işaret ederek şerh-i Sadır tabirini kullanmaktadır.⁶³

f- Bu haberde anlatıldığına göre Cebrâil, Hz. Peygamber'in kalbini zemzem suyu ile yıkamıştır. Bu haber doğru ise, olay zemzem suyundan uzak bir yer olan çölde cereyan etmiştir. Eğer Cebrâil, beraberinde getirdiği bir su ile kalbini yıkamışsa, bu suyun zemzem olduğu yargısına nasıl varılmaktadır. Enes'in anlattığına göre o, Rasûlüllah'ın göğsündeki yarı izini görmüş. Eğer bu rivayet doğru ise, aklın da kabul ettiği mezkûr ameliyat işini bir melek yapmıştır.

⁵⁷ İsrâfil Balcı, "Şakku's-Sadır Hadisesine Dair Rivayetlerin Kritiği", *İSTEM* 21 (2013): 31.

⁵⁸ Buhârî, "Menâkıb", 24, "Tevhîd", 37

⁵⁹ Kâdi İyâz, *eş-Şifâ*, 1: 157.

⁶⁰ Buhârî, "Salât", 1, "Hac", 76, "Menâkıbu'l-Ensâr", 42

⁶¹ Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 154.

⁶² Şah Veliyyullah Dıhlevî, *Huccetullahi'l-Bâliğa*, trc. Mehmet Erdoğan (İstanbul: İz yayıncılık, 2002), 2: 652.

⁶³ Şibli, *Asr-ı Saadet*, 2: 462, 470.

Meleğin yaptığı ameliyatın ise, maddî izi görülmez. Rivayetlerde mutlaka bir belirsizlik görülmektedir. Bu olayın gerçekten vuku bulunduğunu varsayarsak, bunun makbul olmadığını söylemeliyiz. Aksine eğer doğru ise, biz bunu kabul ederiz. Ancak belirsizlik, olayı aktaranların haberindedir. Dolayısıyla biz bu haberi ne reddeder ne de doğrularız. Bu hususta çekimser kalırız. Bunlara rağmen Hz. Peygamber'in göğsünün yarıldığına ilişkin olayın gerçekliği nasıl olursa olsun, önemli olan tertemiz ve arınmış bir çocuğun olağanüstü durumlarla kuşatılmışlığıdır.⁶⁴

g- Hz. Peygamber'in göğsünün açılmasının mecazî olduğunu değerlendirmek de mümkündür. Önceki semâvî dinlerde benzer hadiselerin meydana geldiğine ilişkin bilgilerin bulunması olanaksız değildir. Hatta Allah Rasûlü'nün yaşadığı olayın mahiyeti hakkında farklı görüşler ileri sürülmekle birlikte, göğsün yarılması hadisesi, Allah'ın, kişinin kalbini iman ve hikmete açması şeklinde mecazî anlamıyla izah edildiğinde, her dinî şahsiyet için bir "göğsün açılması"ndan söz edilebilir.⁶⁵

h- Beyhakî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* adlı eserini neşreden Abdül-Mu'tî Kal'acî, İbn Hibbân'dan rivayetle bu hadisenin, Hz. Peygamber'in diğer insanlara karşı faziletini ve nübüvvet mucizesini gösterdiğini, çünkü insanın göğsü yarılıp kalbi çıkarılınca, öleceğini belirtmektedir.⁶⁶ Fakat tıp alanında kastedilen gelişmelerle, artık şimdilerde açık kalp ameliyatlarının yapılabildiği göz önünde bulundurulursa, günümüz insanının Hz. Peygamber'in karşılaştığı bu olayı idrak etmesi zor olmasa gerektir. Belki de bu hadise, bazı maddî mucizelerin ancak kendi gerçekleştikleri dönemde bir mana ifade ettiğinin tipik bir misalidir.⁶⁷

i- Rasûlüllah'ın yaşadığı Şakku's-Sadır tecrübesinin görünürde maddî özellikte olmasına rağmen ruhânî boyutunun dikkate alınması gerektiğini söyleyen Muhammed Gazâlî bu bağlamda şunları ifade etmektedir: Kötülük cisimde bir bezenin ifrazı olup o bezenin kesilmesiyle ortadan kalkmış olsaydı, ya da iyilik uçağın yükselmesini ve uçmasını sağlayan bir madde olsaydı, bu hadislerin zahiriyle maksat hâsıl olmuş olurdu. Fakat iyilik ve kötülük böyle maddî olmaktan çok uzaktır. Bu hadisenin, insanın ruhî yönüyle ilgili olduğu ise apaçık bir gerçektir. Çünkü ilâhî inayet Muhammed gibi mümtaz bir insanı diğer insanlara ârız olan küçük vesveselerden korumak için terk edilmemiştir. Kötülüğün her tarafı dolduran dalgaları varsa ve bazı kalpler bu dalgalara kapılıp etkisi altında kalacaksa, peygamber

⁶⁴ Muhammed Ebû Zehre, *Son Peygamber Hazreti Muhammed*, trc. Mehmet Keskin (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997), 1: 168-169.

⁶⁵ Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 163.

⁶⁶ Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 1: 138.

⁶⁷ Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, 166.

kalpleri elbette -Allah'ın korumasıyla- bu kirli cereyanlara kapılmayacak ve sarsılmayacaktır. Böylece de peygamberlerin gayretleri düşüşe karşı mukavemet değil, ilerlemeye devam, münkerden temizlenmek değil, etrafı münkerden temizlemek yönünde olacaktır.⁶⁸ Nitekim Hz. Peygamber'in şeytanının Müslüman olduğu⁶⁹ belirtilerek onun, Allah tarafından şeytanın saptırmalarından korunduğu da vurgulanmıştır.

j- Âlimler arasında Şakku's-Sadır konusu ihtilafı olmakla birlikte Rasûlüllah'ın kalbini iman, hikmet ve hakikat ile dolduran Şerhu's-Sadır hakkında ittifak vardır. Bu hadisenin Mi'râc gecesi yaşanmış olması gerekmektedir.⁷⁰

k- Bu hadisenin hikmeti, Rasûlüllah'ın vücudunda bulunan şer guddesinin kökünü kazımak değildir. Çünkü şerrin kaynağı vücuttaki bir gudde (bez) veya vücudun bazı bölgelerindeki bir kan pıhtısı olsaydı, şerli bir kişinin cerrahî bir operasyonla hayırlı bir kişi olması imkân dâhilinde olurdu. Öyle görünüyor ki, buradaki asıl hikmet, Hz. Peygamber'in durumunu bildirmek, onu çocukluğundan beri vahye ve günahsızlığa hazırlamaktır. Bu durum, halkın ona iman etmesine ve onun risaletini tasdik etmesine daha uygundur. Bu duruma göre o cerrahî operasyon, manevî temizlik faaliyetidir. Fakat o operasyonda, halkın gözleri önünde ilâhî bir ilan olsun diye duyularla idrak edilebilen maddî bir formatta gerçekleşti. Bu hadisenin hikmeti ne olursa olsun haber sahih olduğuna göre, zahir ve hakiki manasından uzaklaşarak anlamsız, yapmacık ve saçma bir tevil çıkarmak için birtakım gayretlere girmek anlamsızdır. Böyle yapmaya çalışan kişinin Allah'a imanının zayıflığından başka bir şeye hükmetmek mümkün değildir. Yani böyle bir yaklaşım tarzı, Allah'a, Rasûlüllah'ın nübüvvetine ve onun risaletinin doğruluğuna olan iman zayıflığını göstermektedir.⁷¹

l- Casim Avcı, Hz. Peygamber'in sütannesinin yanındayken iki melek tarafından göğsünün açıldığını, kalbi yarılıp kötülüklerden arındırıldığını ve semâvî bir su ile yıkandıktan sonra tekrar yerine konulduğunu belirterek hadiseye farklı bir olağanüstülük kazandırmaya çalışmaktadır.⁷² Ancak İsrail Balcı, onun bu yaklaşımını şöyle değerlendirmektedir: Bu yorumda dile getirilen "semâvî su" tanımlaması hayli dikkat çekicidir. Oysa rivayetlerde bu su, Zemzem suyu veya karla karışık su olarak zikredilmiştir. Muhtemelen bu nitelemeleri makul izah etmenin zor olduğunu gören

⁶⁸ Muhammed Gazâlî, *Fıkhu's-Sîre* (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1994), 62.

⁶⁹ Müslim, "Münâfikün", 69, 70; Tirmizî, "Radâ", 17; Nesâî, "İşretü'n-Nisâ", 4

⁷⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 8: 5915.

⁷¹ Ramazan el-Bûtî, *Fıkhu's-Sirati'n-Nebeviyye* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsir, 1991), 73-74.

⁷² Casim Avcı, *Muhammedü'l-Emîn-Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı* (İstanbul: Hayykitap, 2008), 86.

yazar, böyle bir tanımlamada bulunmuş, ancak yaptığı yorumla yeni bir soruna kapı aralamıştır.⁷³

m- Hüseyin Certel, Şakku'Sadır'ın Şerhü's-Sadır olduğunu şu şekilde açıklamaya çalışmaktadır: "Hz. Peygamber'in göğsünün yarılması olayının, İnşirah suresinin "Biz, senin göğsünü açmadık mı? Belini büken yükünü üzerinden almadık mı? Senin şanını yüceltmedik mi?" (el-İnşirâh 94/1-4) âyetleri ile bağlantı kurarak, cerrahî bir operasyon olarak değil de gönlün açılması, genişletilip ferahlatılması şeklinde psikolojik bir olay, onun, kendisini bekleyen göreve ve Mi'râc gibi harikulâde tecrübelerle ruhen hazırlanması olarak anlaşılıp değerlendirilmesi kanaatimizce daha doğru bir yaklaşımdır. Nitekim şerh-i Sadır, Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli âyetlerinde "göğsün açılması, genişletilmesi, ferahlatılması" (el-En'âm 6/125; ez-Zümer 39/22; et-Tâhâ 20/25-27; en-Nahl 16/106; el-Hicr 15/97) anlamında kullanılan bir anlatım olup, bunun zıddı "dıyk-ı Sadır"⁷⁴ yani gönlün daralmasıdır. Göğsün yarılması olayını fiziksel değil de psikolojik bir hadise olarak anlarsak, rivayetlerdeki ifadelerin sembolik bir anlatım olduğu sonucuna ulaşırız. O zaman bu sembolik anlatımda yer alan bilgilerin ifade ettiği psikolojik manayı anlamamız daha kolay olur. Mesela Hz. Peygamber'in sütannesinin yanında kaldığı yıllarda gerçekleştiği rivayet edilen göğüs yarma olayı ile ilgili olarak kaynaklarda yer alan kalbin yıkanması ve şeytanının nasibi olarak bir kan pıhtısının çıkarılması şeklindeki sembolik anlatımları, Hz. Peygamber'in risalet görevine hazırlanması bağlamında ele alıp, onun henüz ilk çocukluk döneminden itibaren günah ve kötülöklere yönlendirebilecek şeytanî ve nefsanî etkilere karşı korumaya alındığı şeklinde anlayabiliriz ki, bu da peygamberlerin ismet sıfatı inancına uygun düşer. Nitekim onun peygamberlik öncesinde şirke düşmediği, puta tapmadığı ve günahlardan korunduğunu destekleyen rivayetler vardır."⁷⁵

5- Şakku's-Sadır Olayının Olmadığını Savunanların Görüşleri

a- "Allah'ın salih kulları üzerinde şeytanın hiçbir etkisi yoktur." (en-Nahl 16/99; el-İsrâ 17/65). Salih kulların en hayırlısı rasuller ve nebilerdir. Hz. Meryem'e ve Hz. İsa'ya şeytanın dokunmadığı, Rasûlüllah'ın şeytanının Müslüman olduğu ve onun kalbinin yarılıp içinden şeytanın payının atıldığı şeklindeki hadislere gelince; tüm bunlar zannî haberlerdir, ahad rivayetlerdir. Akaidde zan ile amel

⁷³ Balci, "Şakku's-Sadır Hadisesine Dair Rivayetlerin Kitiği", 32.

⁷⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1: 125-126; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3: 17, 326; Buhârî, "İcâre", 2, "Enbiyâ", 29, "Et'ime", 50; Müslim, "Eşribe", 163; İbn Mace, "Ticârât", 5

⁷⁵ Hüseyin Certel, "Hz. Peygamber'in Risalet Görevine Hazırlanması Çocukluk ve Gençlik Dönemi Yaşantıları", *Ekev Akademi Dergisi* 19 (Bahar 2004): 46-47.

edilmez. Çünkü; “Zan, hiçbir şekilde gerçeğin yerini tutmaz.” (en-Necm 53/28). O halde biz, akidemizde bu hadisin içerdiği manaya inanmakla mükellef değiliz⁷⁶ şeklinde görüşlerini açıklayan Muhammed Gazâlî, Hz. Peygamber'in Allah tarafından koruma altında olduğunu belirterek, onun göğsünün yarılarak kalbinin temizlenmesine ihtiyaç olmadığını ihsas etmeye çalışmaktadır.

b- Hz. Peygamber'in kalbini vahiy hazırlamaya uygun hale getirmek için böyle bir operasyonun yapıldığını söylemek tutarlı değildir. Çünkü kendisinden önce vahiy alan bunca peygamber olduğu halde hiçbirisine böyle bir operasyon yapılmamıştır. Onların kalbi temiz ve vahiy almaya hazır olduğu halde, Hz. Peygamber'in kalbinin kötülüklerle karardığı için buna hazır olmadığını, onun için meleklerin göğsünü yararak çıkarıp temizlediğini ve hikmetle doldurduğunu, bu rivayetleri savunanların bile söylemeye dili varamaz. Çünkü böyle bir kanaat, Hz. Peygamber için bir övgü değil, olsa olsa bir hakaret ve kötüleme olur. Bu operasyonların Hz. Peygamber'in kalbini o ana kadar meydana gelen şeylerden temizlemek için değil de, gelecekte olabilecek şeylere karşı garantilemek için yapıldığı da söylenemez. Çünkü o güne kadar Hz. Peygamber'in kalbinde böyle bir durum olmamışsa, ondan sonra olması da söz konusu değildir ve olacağıın da hiçbir delili yoktur. Zaten şeytanın payının çıkarıldığı veya onun etkileme/manyetik alanından çıkarıldığı anlamındaki söylem, “Eğer şeytandan bir kışkırtma seni dürterse, Allah'a sığın. Şüphesiz O işitir ve bilir.” (el-A'râf 7/200; el-Fussilet 41/36). “Kur'an okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.” (en-Nahl 16/98) gibi şeytandan Allah'a sığınmasını emreden âyetlere aykırıdır. Çünkü âyetler, şeytanın, Hz. Peygamber'i yanıltmak veya saptırmak için her zaman girişimde bulunabileceğini ve etkilemeye çalışacağını belirtmektedir. Öyle anlaşılıyor ki bu anlatımlar, daha doğmadan önce Nur-i Muhammedî masallarıyla başlatılan kıyamet günü şefaet söylemleriyle sürdürülen mucizeler ve yüceltmeler halesiyle kuşatılmak istenen Hz. Muhammed için oluşturulan aşırı yüceltme zincirinin halkalarından biridir. Yine öyle görülüyor ki, yüceltmeci mantık burada da arıtma operasyonlarıyla Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden daha arı duru olduğunu, Allah'ın ona diğerlerinden daha çok özen gösterdiğini ve böylece onlara üstünlüğünü kanıtlamanın peşindedir.⁷⁷

c- Günümüzdeki gelişmelerle asırlar önce yaşandığı iddia edilen bir olayı, insanların daha kolay anlayacağını söylemek, doğru bir yaklaşım tarzını ortaya koymaktan oldukça uzaktır. Çünkü bu hadise

⁷⁶ Muhammed Gazâlî, *Fıkıhçılara ve Hadiscilere Göre Nebevî Sünnet*, trc. Ali Özek (İstanbul: Ekin Yayınları, 2005), 132-133.

⁷⁷ İbrahim Sarmış, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak* (İstanbul: Ekin Yayınları, 2007), 1: 37-38.

hiçbir teknik ve teknolojik donanımın olmadığı çöl ortamında yaşanmıştır! Halbuki günümüzde kalp ameliyatları oldukça donanımlı ve hijyenik ortamlarda gerçekleştirilmektedir. Eğer günümüzde bir insan tıbbi malzeme yetersizliği olan ve sağlıklı olmayan çöl ortamında kalp ameliyatı geçirse, hayatta kalma şansı ne kadardır?!

d- Şakku's-Sadır olayı sembolik bir anlatımın somut hale dönüştürülmesidir. Diğer bir kısım din mensuplarında bulunan inanç figürlerinin, bir yarış düşüncesi içerisinde, Hz. Peygamber'in hayatına uyarlanarak, ruhanî değişimlerin cismanî değişmiş gibi algılanmasından ibarettir. Bu bağlamda Kur'an'da ifade edilen Şerhu's-Sadır ile ilgili bir anlatım da somut bir şekilde anlaşılabilir. Şakku's-Sadır bağlamında izah edilmiştir. Olayın bu şekilde ruhi ve sembolik olarak yorumlamanın iman zayıflığı olarak lanse edilmesi ise, kelimenin en hafifiyle illetli bir zihniyetin açık bir göstergesinin ortaya çıkmasından başka bir şey değildir.⁷⁸

e- Henüz peygamberliği hiç söz konusu olmayan 3-4 yaşındaki Hz. Peygamber böyle bir olayı neden yaşasın? Eğer Allah'ın, müstakbel peygamberini hazırlamak istemiş olabileceği iddia edilmiş ise, olayın neden iki küçük çocuktan başka şahidi yoktur? Bunun ileriki yıllarda birçok yetişkin görebileceği bir ortamda vuku bulması gerekmez miydi? Her çocuğun İslâm fitratı üzere doğduğuna⁷⁹ ve dolayısıyla bütün çocuklar günahsız addedildiğine göre, o yaşta hangi çocuğun kalbindeki şeytanın nasibinden söz edilebilir? Manevî bir temizliğin veya hazırlığın, yine manevî bir yol ile ve yöntemle yapılması gerekirken, şeytanın nasibinin giderilmesi ile, göğsün açılması, kalbin yarılması ve bir-iki kan pıhtısının atılması arasında ne gibi bir alaka olabilir? Dikiş izlerini nasıl oluyor da Hz. Âişe, Ümmü Seleme, Zeyneb vb. diğer eşlerinden birisi göremezken, sadece Hz. Enes görebiliyor? Şayet böylesi bir ameliyat sonucu, söylendiği gibi dikiş izleri olsaydı, öncelikle gece-gündüz Hz. Peygamber ile birlikte olan müminlerin anneleri tarafından görülür ve mutlaka nakledilirdi.⁸⁰ Çeşitli sorularla Hz. Peygamber'in küçük yaşlarda yaşadığı iddia edilen Şakku's-Sadır olayının doğru olmadığını vurgulayan Bünyamin Erul, Mevlânâ Şibli'nin bu olayın bir defa meydana geldiğini ve bunun da Mi'râc öncesinde gerçekleştiği görüşüne⁸¹ katıldığını belirtmektedir.⁸² Ancak İsrail Balcı, onun bu düşüncesini şöyle eleştirmektedir: "Mi'râc öncesinde zikredilen Şakk-ı Sadır hadisesi, risalet öncesine ait olan

⁷⁸ Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, 76.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2: 233, 235; Buhârî, "Cenâiz", 80; Müslim, "Kader", 22; Ebû Dâvud, "Sünnet", 18; Tirmizî, "Kader", 5

⁸⁰ Bünyamin Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", *Diyanet İlmî Dergi* Peygamberimiz Hz. Muhammed-Özel Sayı- 2. Baskı (2003): 39-40.

⁸¹ Şibli, *Asr-ı Saadet*, 2: 472.

⁸² Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", 44.

anlatıların bu rivayete eklenmesinden başka bir şey değildir. Dolayısıyla bu hadise risalet öncesinde vuku bulmadığı gibi, risalet sonrasında da meydana gelmemiştir. Bu itibarla mezkûr olayın şerhi Sadır olarak nitelenmesinin hiçbir inandırıcılığı yoktur. Aksi bir iddia ise sadece farklı iki rivayetin birleştirilmesi sonucu ortaya çıkan yanlış hareketle bir çıkarımda bulunmaktan başka bir anlam ifade etmez.⁸³

f- Şakku's-Sadır hadisesi ne ruhanî ne de maddî olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle söylemek gerekirse böyle bir olay hiç meydana gelmemiştir. Konuyla ilgili rivayetler rüya anlatısına ait tasvirlerin giderek zenginleştirilmesi ve fazlaca anlam yüklenmesiyle birlikte âdeta böyle bir hadisenin yaşanmış gibi sunulmasından başka bir şey değildir. Böyle bir algının veya kurgunun ortaya çıkmasında Arap kültüründe var olan benzer rüya anlatılarının yanı sıra Müslümanlar tarafından devralınan kadim İran ve Yahudi kültüründeki birtakım mistik veya mitolojik hikâyelerin de rolü olmuştur. Bu hadiseye dair anlatılar tamamen hayalidir. Bu itibarla Şakku's-Sadır hadisesine dair mitolojik anlatıları, Hz. Muhammed'in risaletiyle ilişkilendirmek ve bunları onun nübüvvetinin bir parçası gibi görmek her şeyden öte vahyin mesajını göz ardı etmek veya yok saymaktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla bu hadiseyi Hz. Peygamber'in risaletinin delili, hatta bu bağlamda bir mucizesi olarak görmek ne ilmî ciddiyetle ne vahyin gerçekleriyle ne de tarihsel gerçeklerle örtüşmektedir. Böyle bir yaklaşım, sadece geçmişteki yanlış yorumların peşine takılıp kolaycılığa kaçarak aynı yanlışları dillendirmekten başka bir anlam ifade etmez.⁸⁴

g- Müslümanlar Şakku's-Sadır olayına büyük önem vermişler. Ancak rivayetler pek çok ayrıntıyı vermesine rağmen birbiriyle uyum içerisinde değildir. Kaldı ki iki yaşını biraz geçmiş olan küçük bir çocuğun bu kadar ayrıntıyı daha sonraki dönemlerde hatırlaması mümkün değildir. Bu münasebetle anlatılan harikulade şeyler menkıbevî bir masaldan ibarettir.⁸⁵

6- Görüşler Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Hz. Peygamber'in çocukluğu döneminde başladığı iddia edilen Şakku's-Sadır hadisesi onun hayatının çeşitli dönemlerinde defalarca meydana gelmiş, ravilerden kaynaklanan hatalar ve karıştırmalardan dolayı birbirinden farklı anlatımlar ortaya çıkmıştır. Ancak bu karıştırma ve hatalara rağmen hadisenin omurgasını göğsün yarılması eylemi oluşturmaktadır. Bir rivayetin veya tarihi olayın doğru olup

⁸³ Balcı, "Şakku's-Sadır Hadisesine Dair Rivayetlerin Kritiği", 30; Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 220.

⁸⁴ Balcı, "Şakku's-Sadır Hadisesine Dair Rivayetlerin Kritiği", 36-37.

⁸⁵ Leon Caetani, *İslâm Tarihi*, trc. Hüseyin Cahit Yalçın (İstanbul: Tanin Matbaası, 1924), 1: 358-359.

olmadığının ortaya konulması için imkân dâhilinde olması ve tarihsel bağlamı dikkate alınmalıdır. Kur'ân-ı Kerim'de Rasûlüllah'ın, peygamber olacağına dair her hangi bir âyet söz konusu değildir. Eğer Hz. Peygamber doğumundan peygamberliğine kadar geçen süre içerisinde her hangi bir olağanüstülük yaşamışsa veya risalete hazırlanma bağlamında bir deneyimden geçmişse, onun ilk vahiy esnasında meleklerle karşılaşmasını büyük bir olgunluk içerisinde karşılaması gerekmektedir. Hâlbuki bütün kaynaklar onun ilk vahiy tecrübesi esnasındaki ruhsal bunalımı, endişeyi ve korkuyu belirtmektedirler. Onun bu durumu Kur'ân ile de örtüşmektedir. (el-Kasas 28/86; Şûrâ 42/52). Eğer Allah Rasûlü peygamberlikten sonra Şakku's-Sadır tecrübesini yaşamış, kalbi iman ve hikmetle doldurularak insanî hata ve kusurlardan arındırılmışsa, Allah tarafından rol-model olarak takdim edilmesi (el-Ahzâb 33/21) doğru olmaz.

Rasûl olarak gönderilen Hz. Peygamber'in iman ve hikmet noktasında bir zaafının olduğunu söylemek uygun değildir. Çünkü Müslümanlar içerisinde iman ve hikmet bakımından en mükemmeli Rasûlüllah'tır. Bu amaçla Şakku's-Sadır hadisesinin yaşanması realiteyle örtüşmez. Diğer taraftan bu operasyon ile Hz. Peygamber'in hata ve kusurlardan arındırılması; "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin." (el-Kalem 68/4) ilkesine aykırıdır. Bu hadiseyi İnşirâh süresiyle de irtibatlandırmak mümkün değildir. Bu bağlamda bir kişinin hayatında defalarca meydana geldiği iddia edilen, farklı anlatımlarla ve çelişkilerle ifade edilerek doğruluğuna gölge düşürülen bir olayı nübüvvet alametlerinden biri olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım tarzı değildir. Akıl ve mantık süzgecinden geçirilmeden ve tarihsel bağlam göz ardı edilerek rivayetlere yaklaşıldığında ortaya çıkacak sonuçların ne kadar vahim olduğu çok açıktır. Ayrıca bu yanlış eğilime geleneğin kutsayıcı anlayışı ilave edildiğinde aşılması ve eleştirilmesi imkânsız hale gelen bir yapının karşınızda olduğunu görmek hiç de zor değildir. Böyle yapılar, geçmişten kutsanarak gelen bilgilerin devamında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir etkidir. Şakku's-Sadır olayı da böyle bir yapı içerisinde evrilerek mitolojik anlatı şeklinde günümüze kadar gelmiştir. Bu yapıyla mücadele etmenin en etkili yöntemi; Kur'ân-ı Kerim ve yaşanmış peygamber gerçekliğidir. Yani olayları Kur'ân merkezli ve tarihsel bir kimliği olan Hz. Peygamber'in beşerî yapısını dikkate alarak değerlendirmek, efsanevî söylencelerin önüne geçecektir. Bu sebeple vahiyle, tarihle, akıl ve mantık kurallarıyla örtüşmeyen Şakku's-Sadır hadisesini menkıbevî bir anlatı olarak yorumlamak daha doğru olur. Böyle bir yaklaşım, hadisleri devre dışı bırakmak ve onlardan şüphelenmenin tohumlarını ekmek şeklinde algılanmamalıdır.

7- Eski Kültürlerde Şakku's-Sadır Hadisesi

Göğsün yarılması hususunda çevre kültürlerde benzer örneklerin olup olmadığı sorusuna cevaben bazı çağdaş İslam bilginleri Zerdüşt'ün de göğsünün yarıldığı ve içindekilerin çıkarılıp temizlendiğine ilişkin anlatılardan söz etmekte ve bunu Avesta metinlerine dayandırmaktadırlar. Zerdüşt'ün başından geçtiği iddia edilen göğsün yarılması hadisesi şöyle anlatılmaktadır: “Firiştehler (melekler) Zerdüşt'ün göğsüne erimiş tunç döktüler, karnını yarıdılar, içindekileri çıkarıp temizlediler, yine yerli yerine koydular.”⁸⁶ Zerdüşt'ün hayatından oldukça kısa kesitler ve müphem anlatılarla bahseden *Avesta* metinlerine bakıldığında peygamberlik hususunda Zerdüşt'ün böylesi bir olay yaşamadığı görülmektedir. Bizzat Zerdüşt'ün ilahileri olarak kabul edilen ve *Avesta* edebiyatı içindeki en eski kısım olarak kabul edilen Gatha'da da bu anlatıya yer verilmemektedir. İslami dönemde tedvin edilen bazı zend/pehlevi metinlerinde Zerdüşt'ün ilk vahiy esnasında aldığı hakikat bilgisiyle sınanması noktasında göğsüne erimiş metal döküldüğü ve bunun ona zarar vermediği ve kızgın ateşin üzerinden hiçbir acı duymadan yürüdüğü kabul edilir. Burada göğsün yarıp yıkanması anlatısı yer almamaktadır. Bununla birlikte Sâsânî döneminde *Avesta*'nın anlaşılması adına din adamları tarafından yapılan ve İslamî dönemde (IX-XI. yüzyıllar) tedvin edilen Zend⁸⁷ metinlerinde Zerdüşt'ün peygamberliği alış esnasındaki mucizevi kimi olaylardan söz edilmektedir. Zerdüşt'ten oldukça geç bir döneme tarihlenen bu metinlerde Zerdüşt'ün tecrübe ettiği üç olay nakledilmektedir. Bu anlatı, sadece IX. yüzyılda yaşamış olan Mecûsî din bilgini Zadspram'ın metninde yer almaktadır. Buna göre önce ateşin üzerinden yürütülen, sonra göğsüne erimiş metal dökülen Zerdüşt, bunlardan etkilenmemiş ve son olarak onun karnı/göğsü yarılmış, kan dışarı akmış ve tekrar ovalanarak kapatılmıştır. Bu husus daha sonraları Zerdüşt'ün hayatının şiirsel bir tarzda modern Farsçayla kaleme alındığı *Zertoşt-name* adlı metinde de yer almaktadır.⁸⁸ Zerdüşt'ün yaşadığı iddia edilen söz konusu tecrübe, tespit edebildiğimiz kadarıyla Zertoştlerin kutsal kitabı *Avesta* içerisinde yer almamasına karşın, MS IX. yüzyıla tarihlendirilen Zadspram gibi bazı

⁸⁶ Zerdüşt'ün *Gataları*, Zerdüştün *Öz Şiirleri*, trc. Ali Nihad Tarlan (İstanbul: Suhûlet Matbaası, İstanbul 1935), 12.

⁸⁷ Zend/pehlevi metinleriyle ilgili detaylı bilgi için bkz. Mehmet Alıcı, *Kadim İran'da Din: Monoteizmden Düalizme Mecûsî Tanrı Anlayışı* (İstanbul: Ayışığı Yayınları, 2012), 187-198.

⁸⁸ *Vizidegah-i Zadspram*, (trc.-thk.) M. T. Raşid Muhassil (Tahran: Pejûheşgâh-i Ulûm-i İnsânî ve Mutâleât-i Ferhengi, 1385/2007), (22:11-13), 69; Zertoşt Behram Pejdu, *Zertoşt-name* (Tahran, İntişârât-ı Tahûrî, ts.), (25-26. bölümler), 37-38.

metinlerde göğsünün yarılması hadisesine işaret edilmektedir.⁸⁹ Çevirisi 1935 yılında Ali Nihad Tarlan tarafından yapılan Zerdüş'tün Gataları, Zedüş'tün Öz Şiiri isimli eseri referans olarak kullanan bazı çağdaş İslâm bilginleri de aynı olayı gerçekte yaşanmış bir hadise olarak aktarmakta ve Hz Peygamber'in Şakku's-Sadır hadisesiyle bağlantılı olarak yorumlamaya çalışmaktadırlar.⁹⁰

Mısır, Roma, İran ve Hind medeniyeti gibi farklı kültürlere mensup insanların İslâm'a girmesiyle Müslümanlar arasında yeni bir etkileşim meydana gelmiştir. Bu etkileşim daha çok kültürel alanda kendini göstermiştir. Yeni bir dine giren kişi, eski inançlarından kendisini tamamen kurtaramaz. Yani yeni girmiş olduğu dine yanlış da olsa bazı inanç özelliklerini getirebilir. Hatta din değiştirmeyenlerin bile Müslümanlarla aynı coğrafyada yaşadıkları bilinen bir gerçektir. Bundan hareketle her iki tarafın da dini söylemleri arasında etkileşimlerin olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda kaynakları dikkate aldığımızda Hz. Peygamber'in yaşadığı göğsün yarılması tecrübesine benzer bir hadisenin, Zerdüş'tün yaşadığına dair bir bilgi Zerdüş'tlüğün kutsal kitabı *Avesta*'da bulunmamaktadır. Böyle bir bilgi daha sonraki dönemlerde yazılan eserlerde mevcuttur. Bu sebeple etkilenme olacaksa, Müslümanların Zerdüş'tlerden değil, Zerdüş'tlerin Müslümanlardan etkilenmesi daha doğru olur.

Şakku's-Sadır'a benzer bir hadise Arap toplumu içinde de bilinmektedir. Arapların önemli şairlerinden biri olan Ümeyye b. Ebî Salt (ö. 630) uyuduğu bir esnada iki kızı da yanında bulunmaktaydı. Onlardan birisi ansızın bir çığlık attı. Bunun üzerine uyanan Ümeyye, bunun sebebini sorunca kızı: İki kartal tavanı yardı, birisi evin dışında beklerken, diğeri sana doğru gelerek karnını yardı. Diğeri ona: "*Anladı mı?*" diye sordu. O da: "*Evet*" şeklinde cevap verdi. Daha sonra tekrar: "*Arındı mı?*" diye sordu. O da: "*Hayır*" cevabını verdiğini söyledi Bunun üzerine Ümeyye: "*Babanız hakkında bununla hayır talep edilmiş, ancak gerçekleşmemiştir*"⁹¹ diyerek kendisi için murad edilen hayrın gerçekleşmeyeceği yorumunda bulunmuştur. Benzer bir olayı Ümeyye b. Ebî Salt'ın kız kardeşi Fâria, Hz. Peygamber'e şöyle anlatmaktadır: Kardeşim Ümeyye bir sefere gitmişti, dönünce yanıma uğradı. O esnada ben elimdeki deriyi temizlerken o, yatağa uzandı. Ansızın iki beyaz kuş veya kuşa benzer iki beyaz varlık geldi. Biri damdaki pencerede beklerken, diğeri içeri girerek kardeşimin yanında durdu,

⁸⁹ *The Selections of Zadspram (Vizidagihā i Zadspram)*, trans. E.W. West (Oxford: Sacred Books of the East, Oxford University Press, 1880, 1897, and 1892), 21. 23.

⁹⁰ Erul, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", 44; Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, 75; Balcı, "Şakku's-Sadır Hadisesine Dair Rivayetlerin Kritiği", 22.

⁹¹ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 2: 228.

onun göğüs ve karın bölgesi arasını yardı. Elini içeriye sokarak kalbini çıkardı ve kokladı. Damda pencerede bekleyen kuş: “Anladı mı?” diye sordu. Diğeri: “Evet” şeklinde cevap verince öteki tekrar: “Arındı mı?” diye sordu. Bunun üzerine soru sorulan: “Hayır” cevabını verdi. Daha sonra çıkarılan kalp yerine konuldu ve kardeşimin yarası çok kısa süre içerisinde iyileşti. Bu işlemlerden sonra bu iki kuş ayrılınca kardeşimin yanına giderek kendisini uyandırdım ve: “Bir şeyin var mı?” diye sordum. O da: “Hayır, fakat biraz halsizim” şeklinde cevap verdi. Bütün bu olanlar beni derinden etkilemiş ve ben de çok korkmuştum. Kardeşim, tedirgin ve endişeli olduğumu anlayınca: “Seni bu kadar tedirgin edecek şey nedir?” diye sordu. Ben de gördüklerimi kendisine anlatınca o: “Gördüğün şeylerle benim iyiliğim kast edilmiş, ancak o, benden gitti” şeklinde kardeşinin anlattıklarını yorumlamıştır.⁹²

Ümeyye b. Ebî Salt'ın başından geçtiği iddia edilen göğsün yarılması hadisesi, bazı ayrıntılar dışında Hz. Peygamber'in yaşadığı göğsün yarılması tecrübesiyle paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda etkileyenin veya etkilenenin hangi kültür olduğunu tespit etmek oldukça zordur. Gerek Ümeyye b. Ebî Salt'ın gerekse de Hz. Peygamber'in yaşadığı iddia edilen göğsün yarılması hadisesinin ortak noktası; her ikisinin de mitolojik unsurlar içermesidir. Bu açıdan Ümeyye b. Ebî Salt'ın yaşadığı mitolojik hikâyenin, Hz. Peygamber'e uyarlandığını söyleyerek Şakku's-Sadır'ın olmadığını ispatlamaya çalışmak uygun bir yaklaşım tarzı olmaz. Çünkü kendi içerisinde pek çok çelişkiyi barındıran, Kur'an ve yaşanmış peygamber gerçekliğiyle örtüşmeyen, tarihsel bağlama, İslâm'ın temel ilke ve kurallarına aykırı olan, akıl ve mantık kurallarını zorlayan bir olayın reddedilmesi için efsanevi anlatılara ihtiyaç yoktur.

SONUÇ

Hz. Peygamber'in doğumundan önce başlatılan olağanüstülükler doğumundan sonra da devam ettirilmeye çalışılmıştır. Onun, dedesi Abdülmuttalib tarafından sütanneye verilmesi geleneksel algıda menkıbevî bir atmosferde sunulmaya çalışılmaktadır. Ancak Hz. Peygamber'in ailesinin toplum içerisindeki konumu ve o günkü konjonktürel şartlar dikkate alındığında olayın öyle olmadığı açık bir şekilde görülecektir. Abdülmuttalib, Halîme bint Ebî Züeyb ile görüştüktan sonra onun, torunu için iyi bir sütanne adayı olduğuna kanaat getirince kendisinde karar kılmıştır. Böylece Halîme ve Hâris ailesi emzikli olan çocukları Abdullah'ı yanlarına alıp Mekke'ye gelmişler ve aileden Hz. Peygamber'i alarak memleketlerine

⁹² İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 2: 229; Şehâbüddin Ahmed b. Ali b. Hacer, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2001), 1: 194-196.

götürmüşlerdir. Yani Halîme'nin seçilmesi, tesadüfen değil, bilinçli bir tercih neticesinde gerçekleşmiştir.

Hz. Peygamber'in iki yaşından birkaç ay sonra, dört yaşında, on yaşında, yirmi yaşında, ilk vahiy esnasında ve İsrâ gecesi gibi çeşitli zaman dilimlerinde yaşadığı iddia edilen Şakku's-Sadır hadisesinin anlatımında birbiriyle çelişen rivayetler bulunmaktadır. Benû Sa'd yurdunda ve Mekke'de olmak üzere iki farklı mekânda yaşandığı iddia edilen olayda hem Hz. Peygamber'e operasyon yapmaya gelenlerin sayılarında ve yapılarında hem de hadisenin gerçekleşmesinde önemli derecede çelişkilerin bulunması, olayın inandırıcılığına gölge düşürmektedir. Peygamberlik öncesi meydana geldiği düşünülen göğsün yarılması olaylarının, nübüvete hazırlık safhası olduğunu iddia etmek de uygun bir yaklaşım tarzı değildir. Çünkü bu kadar yoğun bir şekilde peygamberliğe hazırlanan birisinin ilk vahiy tecrübesini olgunlukla karşılaması gerekirken, hayretler içerisinde kalarak korku ve endişeye kapılması, daha önce bu tarz bir eğitime yönelik faaliyetlerin olmadığını göstermektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in gelecekte peygamber olacağına dair hiçbir bilgiye vurgu yapılmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir hazırlığın vahye uygun olmadığı gayet açıktır. Ancak Şakku's-Sadır olayını kabul ettirmek veya onu inanç objesi haline getirmek isteyenler İnşirâh sûresiyle irtibat kurmaya çalışmaktadırlar. Yani Şakku's-Sadır'ın aslında bir Şerhu's-Sadır olduğunu iddia etmektedirler. Hâlbuki sûrenin iniş zamanı ve içeriği böyle bir yaklaşıma uygun değildir. Çünkü İnşirâh sûresi, nübüvvetin ilk yıllarında tebliğin sorumluluğu altında bunalan ve muhataplarının alaycı, küçümseyici, baskıcı tavırları karşısında rahatsız olan Rasûlullah'ın içindeki sıkıntıyı gidermek amacına matuftur. Risalet sonrası Hz. Peygamber'in göğsünün yarılarak içerisine iman ve hikmet doldurulması, bir peygamberin iman ve hikmet noktasında bir sorunu mu var? sorusunu akla getirmektedir. İman ve hikmet bakımından insanların en sorunsuz olanı peygamberler olduğu için böyle bir eylemin de realiteye uygun düşmediğini söylemek mümkündür. O halde Hz. Peygamber'e yakıştırılan Şakku's-Sadır hadisesi; peygamberi yüceltmek, doğumundan itibaren Allah'ın koruması altında olduğu düşüncesini yaygınlaştırmak ve onun diğer peygamberlerden daha üstün olduğunu göstermek amacıyla sonradan kurgulanmıştır. Kur'an'da Allah tarafından övülen bir peygamberin, insanların bu şekildeki anlatılarına ihtiyacı yoktur. Bu sebeple vahye, İslâm'ın temel ilke ve prensiplerine aykırı olan, tarihsel bağlama uygun düşmeyen, akıl ve mantık kuralları dışında kalan Şakku's-Sadır hadisesi mitolojik bir olay şeklinde değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdürrezzâk, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî. *el-Musannef*, Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1983.
- Ahatlı, Erdinç, "Şakku's-Sadır". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38: 309. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Ahatlı, Erdinç, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Ahmed b. Hanbel. *Müsned*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*. İstanbul: Gonca Yayınevi, 1997.
- Alıcı, Mehmet *Kadîm İnan'da Din: Monoteizmden Düalizme Mecûsî Tanrı Anlayışı*. İstanbul: Ayışığı Yayınları, 2012.
- Avcı, Casim, *Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı*. İstanbul: Hayykitap Yayınları, 2008.
- Azimli, Mehmet, *Siyeri Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2010.
- Balcı, İsrâfil, "Şakku's-Sadır Hadisesine Dair Rivayetlerin Kritiği". *İSTEM* 21 (2013): 11-38.
- Balcı, İsrâfil, *İsrâ ve Mi'râc Gerçeği*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2012.
- Balcı, İsrâfil, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşraf*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011.
- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü'n-Nübüvve*. Kahire: Dâru'l-Edyân, 1988.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Bütî, Ramazan, *Fıkhu's-Sîrati'n-Nebeviyye*, Dâru'l-Fikri'l-Muâsır. Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Muâsır, 1991.
- Caetani, Leon, *İslâm Tarihi*. Trc. Hüseyin Cahit Yalçın. İstanbul: Tanin Matbaası, 1924.
- Certel, Hüseyin, "Hz. Peygamber'in Risalet Görevine Hazırlanması Çocukluk ve Gençlik Dönemi Yaşantıları". *Ekev Akademi Dergisi* 8/19 (Bahar 2004): 31-56.

- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *Sünenü'd-Dârimî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Demil, Emine, *Hz. Peygamber'in Risâlet Öncesi Hayatına Dair Rivâyeler*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017.
- Dihlevî, Şah Veliyyullah, *Hucetullahi'l-Bâliğa*. Trc. Mehmet Erdoğan. İstanbul: İz yayıncılık, 2002.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefis*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as, *Sünenü Ebî Davud*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah b. İshak el-İsbehânî, *Delâilü'n-Nübüvve*. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1991.
- Ebû Zehre, Muhammed, *Son Peygamber Hazreti Muhammed*. Trc. Mehmet Keskin. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997.
- Erul, Bünyamin, "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım". *Diyanet İlmi Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed-Özel Sayı- 2. baskı (2003): 33-66.
- Esed, Muhammed, *Kur'ân Mesajı*. Trc. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk. İstanbul: İşaret Yayınları, 2002.
- Fayda, Mustafa, "Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30: 408-423. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Gazâlî, Muhammed, *Fıkhu's-Sîre*, Dımeşk: Dâru'l-Kalem, 1994.
- Gazâlî, Muhammed, *Fıkıhçılara ve Hadisçilere Göre Nebevî Sünnet*. Trc. Ali Özek. Ekin Yayınları, 2005.
- Halebî, Ebu'l-Ferec Nuruddin Ali b. İbrahim b. Ahmed, *İnsânü'l-Uyûn fî Sirati'l-Emîni'l- Me'mûn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2013.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*. Trc. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret, 1993.
- Hocaoğlu, Mustafa, *Kur'ân'da Yolculuk (Otuzuncu Cüzün Tefsiri)*. Konya: Hüner Yayınevi, 2014.
- Hocaoğlu, Öznur, "Mitler Gerçeklere Karşı: Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Yaşamındaki Olaylar". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (Haziran 2018): 231-267.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdilberr, *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. Beyrut:: Dâru'l-Ma'rife, 2006.

- İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed b. Şeybe, *el-Musannef*. Beyrut: Dâru'l-Fikir, 1989.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye, *el-Münammak fî Ahbâri Kureyş*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye, *Kitâbü'l-Muhabber*. Beyrut: Dâru'n-Nevâdir, 2013.
- İbn Hacer, Şehâbüddîn Ahmed b. Ali b. Hacer, *Fethu'l-Bâri bi Şerhi Sahîhi'l-Buhâri*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1986.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîratü'n-Nebeviyye*. Kahire: Dâru İbn Kesîr, ts.
- İbn İshak, Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîratü İbn İshâk*. Thk. Muhammed Hamidullah. Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Muhtasar Tefsîru İbn Kesîr*, Mekke: el-Mektebetü'l-Mahmûdiyye, ts.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1993.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, *Sünenü İbn Mâce*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.
- İslamoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'an*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012.
- İslamoğlu, Mustafa, *Kur'an Sürelerinin Kimliği*. İstanbul: AKa'be Vakfı Yayınları, 2011.
- Kâdî İyâz, Ebu'l-Fazl İyâz b. Musa b. İyâz, *eş-Şifâ bi Ta'ri Hukuki'l-Mustafâ*. Beyrut: Dâru'l-Erkâm, 1995.
- Kandemir, M. Yaşar, "Ebû Süfyân el-Hâşimî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10: 232. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Kettânî, Muhammed b. Ca'fer, *Nazmü'l-Mütenâsir mine'l-Ehâdisi'l-Mütevâtir*. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1987.
- Kılıç, Ünal, *İslâm'ın Zor Yılları ve İlk Boykot*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2016.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010.
- Kutub, Seyyid, *Fî Zilâli'l-Kur'an*. Trc. M. Emin Saraç-İ. Hakkı Şengüler-Bekir Karlığa. İstanbul: Madve Yayınları, ts.

- Makrîzî, Takiyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkâdir b. Muhammed, *İmtâu'l-Esmâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-Alâ, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*. Trc. Ahmed Asrar. İstanbul: Pınar Yayınları, 1992.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-Alâ, *Tefhîmü'l-Kur'an*. Trc. Komisyon. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*. Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *Sahîhu Müslim*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Okuyan, Mehmet, *Kısa Sürelerin Tefsiri*, "Düşün Yayıncılık, İstanbul 2016.
- Sarmış, İbrahim, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, Ekin Yayınları, İstanbul 2007, I, 37.
- Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahman b. Ebî Bekir, *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2010.
- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahman Ebî Bekir, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut ts.
- Süheylî, Abdurrahman, *er-Ravdu'l-Ünf*. Kahire: Yayınevi yok, 1967.
- Şamî, Şemsüddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fi Sîreti Hayri'l-İbâd*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.
- Şiblî, Mevlânâ, *Asr-ı Saadet*. Trc. Ömer Rıza Doğrul. İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, ts.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhamed b. Cerîr, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2010.
- Tayâlisi, Süleyman b. Dâvud, *el-Müsned*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, Beyrut ts.
- The Selections of Zadspram (Vizîdagîhâ î Zâdspram)*. Trans. E.W. West. Oxford: Sacred Books of the East, Oxford University Press, 1880, 1897, and 1892.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünenü Tirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Vatandaş, Celalettin, *Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslâm Daveti*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2012.

- Vizidegah-i Zadspram*. Trc-Thk. M. T. Raşid Muhassil. Tahran: Pejüheşgâh-i Ulûm-i İnsânî ve Mutâleât-i Ferhengi, 1385/2007.
- Yaşaroğlu, Kamil, "İnşirâh Süresi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 345-346. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.
- Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Neşriyat ve dağıtım, 1979.
- Zerdüş'tün Gataları, Zerdüş'tün Öz Şiirleri*. Trc. Ali Nihad Tarlan. İstanbul: Suhûlet Matbaası, 1935.
- Zertoşt Behram Pejdü, *Zertoşt-name*, Tahran, İntişârât-ı Tahûrî, Tahran ts.
- Zühri, İbn Şihâb, *el-Meğâzi*. Trc. Mehmet Nuri Akdoğan. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.